Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Gazeta literară

Anul I nr. 46 — 2 — Joi 11 ianuarie 1963

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

8 pagini 50 bani

IN ACEST NUMAR:

CONSTANTIN PRISNEA: Schițe

SZEMLÉR FERENC: „Vinul de măcieșe"

GHEORGHE TOMOZEI: Versuri

LUCIA DEMETRIUS

SATUL DE AZI

Dacă nu călătorești cu ideea obsedantă că în acele clipe te documentezi, o știi mai bine. Călătorești ca să vezi, să cunoști, să înțelegi. Ceea ce vezi nu se adaugă la ceea ce ai văzut ieri, la ceea ce sorbi cu ochii în fiecare zile. Ceea ce vezi azi, întregește imaginea care se plămădește din ce în ce mai desăvîrșit în tine, și dacă azi, înfățișează o creație neterminată față de ieri, tu care ai urmărit fenomenul de la început, ai intuit pe firul apei acestei care se amplifică, se învolburează, devine din pîrîiaș cristalin fluviu puternic și adînc, nu ai nedumerirea străinului ce constată pe dinafară evenimentele, ci bucuria temeinică a celui care a fost de față la toate clipele vii, la clipele-sămînță din care a răsărit ceva, bucurie foarte asemănătoare cu aceea pe care o simți luînd cunoștință acestor schimbări.

Mereu mai îndelung într-un loc, mai puțin în altul. Adesea te mai întorci pe unde ai trecut. Te cheamă înapoi ceva care a rămas în mintea ta în urma ta, ceva ce trebuie cunoscut mai bine. N-ai pornit la drum cu vreun punct anumit în cap, cu intenția să bagi în ea, ca într-un sac, elementele vii pe care le vei culege într-o vizită fugară. Sigur, se întîmplă uneori ca o temă să te solicite atît de intens, încît să cauți, pentru ea oameni, evenimentele vii care îi pot da trup. Indeobște însă, mai bine zis de regulă, te pornești de la viață, de la realitate spre tema, spre ideea care se înfiripează din ea, care se naște dintr-o împrejurare, dintr-o situație, dintr-o experiență, din ciocnirea unor oameni vii pe care i-ai văzut și a căror biografie rodnică ai trăit-o.

Cu alți cuvinte mai multe impresii — și nu impresii de turist sau de scriitor grăbit, ce colindă de colo pînă colea, — ce abia întrezăresc ceea ce este viu, mai tîrziu se cristalizează în altul și pînă se cristalizează în tine. De aceea, altul, o ființă, o întîmplare, un fel de a trăi ființa, de a te bucura de viață, rămîne în memorie și cîndva se cer scrise. Chiar prin aceea pe oameni, după ce ai întîmpinat o anumită problemă pe care vrei s-o înfățișezi, deși bănuiești la tine bucuria vieții, chipurile care se cer zugrăvite, întîmplările semnificative, care spun ceva despre caracterul acestei noastre epoci.

Vorbesc în temeiul unei experiențe făcute cu dragoste, al unui fel de a trăi evenimentele, care dacă mi-a dat poate roadele năzuite de mine în literatura mea, mi-a încercat de a fi bun. Esențialul, pentru orice scriitor, este ca în momentul în care se așează la scris, să mustească ca un butoi plin, de imagini vii, de întîmplări adevărate, nu să caute să le născocească, nu să alerge atunci chiar, cu sufletul la gură, în documentare ca să găsească ceva potrivit. Dacă ai umblat mult, ești bogat, nu rămîne să chibzuiești cît ai agonisit.

Mă întreb cînd voi scrie eu sau alt scriitor, despre gospodăria colectivă de la Sintana (Criș). Despre ogoarele ei bogate, despre oamenii de acolo, care laolaltă au izbutit să ridice avutul obștesc al gospodăriei lor, înființate în 1950, la suma de cca. 16.000.000 lei. Cînd, în literatura mea sau a altui scriitor, va apărea un chip de președinte ca acela al lui Gh. Goina, Erou al Muncii Socialiste, om înțelept, spiritual fără pitoresc forțat, nelimitat în elanul și forța lui de creator, firesc în fiecare cuvînt pe care îl rostește? Înțelegerea lui pentru gospodărie nu se mărginește numai la cultura de cîmp, la creșterea șeptelului și la clădirea de grajduri noi și moderne, ea cuprinde mult mai mult și mai divers. Gospodăria Sintana are o formație de teatru care a obținut cîndva și un premiu pe țară. Președintele Goina a priceput că munca culturală are o importanță egală cu cea de pe ogor sau de la vie sau de la vite, pentru că mărește orizontul spiritual al colectiviștilor. El cunoaște fiecare casă, fiecare om, problemele fiecărei familii, pentru că știe că omul nu se poate despărți de munca lui, că ea depinde de echilibrul, de mulțumirea lui, de concepția lui despre viață și viitor.

Am văzut pe malul Oltului, la Prejmer (Brașov) un dispensar pe care nu-l pot uita. Dacă biserica gotică înconjurată de ziduri de cetate, veche de sute de ani, exprimă în ferecarea ei teama de tot ce-i poate veni din afară omului de pînă mai ieri, dacă era refugiu și apăsare în același timp, satul de azi are monumentele lui, care înseamnă grijă pentru om, dragoste, încredere în puterile omului pus în slujba celorlalți, uși deschise în fața fiecăruia. Mi se pare că dispensarul, cînd e bine făcut, cînd în el slujește un om care se dăruie trup și suflet, e unul dintre micile monumente ale civilizației actuale, ale civilizației socialiste. Un monument mai util decît vechea biserică. In el se consolidează, dincolo se constrîngea, — asta e impresia pe care am avut-o văzînd dispensarul din Prejmerul cel cu vestită catedrală, acel dispensar instalat într-o casă ca toate casele, ceva mai spațioasă, cu aparate de radiografie, rare într-un sat, cu un fișier care ar putea sluji de model și instituțiilor similare din orașe, cu instrumentar bogat, și mai ales cu un medic care a rînduit astea toate și trăiește cu intensitate pentru sătenii care îl înconjoară.

Cînd voi scrie odată, prefăcîndu-l în erou de literatură, despre dr. Ulpiu Ștefan, care își poartă cu atîta vigoare anii și adună atîta zîmbet în ochii lui, pe fața lui arsă de soare sub părul alb? Care nu cunoaște nici indiferență, nici lene, nici amînare, cînd e vorba de bolnavii lui?

Am fost de multe ori la gospodăria colectivă „Lenin" din Coșereni (raion Urziceni) și multe chipuri și conflicte de viață de acolo s-au oglindit în literatura mea. E președinte acolo Nicolae Micșan, deputat în Marea Adunare Națională, și alături de el stau mulți colectiviști, brigadieri sau nu, care în fiecare an duc gospodăria cu un pas mai departe. Am fost odată acolo la o adunare generală, și am văzut nu un Micșan, ci trei sau patru. Nu numai președintele ridica acolo probleme esențiale și însemnate pentru o gospodărie, ci, laolaltă și amestecați cu ceilalți vorbitori, un bătrîn, tatăl lui, un tînăr, fratele lui, unul și mai tînăr, alt frate. Nu era vorba de o dinastie a Micșanilor, doamne ferește, membrii familiei se ridicau uneori în discuții contradictorii, se criticau unul pe altul, dar ardeau toți cu aceeași flacără, erau toți preocupați de interesele colectivei. Alături de cei mai devotați, erau devotați cu trup și suflet. M-a impresionat acest lucru. Unul din neam nu era pe afară, mai lăsător sau mai indiferent. Unul nu trecea cu vederea dacă altul dintre ei făcuse vreo greșeală sau nu exprima în întregime o idee. Nici unul, începînd cu bătrînul care a trăit din plin și îndelung în acele vremuri grele de argăție, nu e cu un pas în urma ceasului de față. Ce temă de roman ar fi drumul străbătut de această familie, unitatea ei cînd e vorba de obiectivele care trebuie urmărite, ardoarea ei, elanul ei! Ce frumos s-ar putea scrie despre fiecare dintre ei și despre ei toți la un loc, Micșanii, care nu sînt scoși de pe același clișeu, dar care, mănunchi, reprezintă o familie de azi, o familie așa cum în trecut nu putea exista.

Foto: SANDU MENDREA

CICERONE THEODORESCU

Inchinare soarelui

Să-nchinăm cîte-un pahar
Soarelui, izvor de jar...
Cîntecul paharului
Pentru slava soarelui,
Cîntecul norocului
Pentru miezul focului,
Roșie flamură de oaste
Călăuză lumii noastre,
Inima amnarului
Cugetul cleștarului,
Cumpăna izvoarelor
Soarele ogoarelor,

Că-nflorește florile,
Că pornește morile,
Că urnește trupuri svelte
De mașini și de unelte.
Dă lumină munților
Și-nălțime frunților,
Coace grîul cu dogoare,
Inimii îi dă răcoare,
Viață bună dumitale,

Și cel mai de seamă ni-i
Zbor ce-nalță oamenii,
Că-i îndeamnă și-i veghează
Din amiază în amiază

Și nu-i soarele-n amiezi, –
E partidu-n tot ce vezi!

Frumos e cocorul

Prin aerul tare
Se-nalță cocorul
Și-l arde, îl doare
În aripă, zborul.
Și umbra-i aleargă
Pe holda-nfrățită
Iar țarina-ntreagă
De cîntec palpită...

Foșnește tot cîmpul
Din zori pînă seara.
E-o mare porumbul,
E-un leagăn secara.
Trec voci cîntătoare
Prin grîul subțire,
Sînt voci de-alintare
Sînt voci de iubire...

L-așteaptă norodul
De grîne de aur,
Îl știe tot rodul
Pămîntului-faur,
Din zare în zare
Acesta-i e rostul:
De-a fi zburătoare
A șesului nostru...

Frumos e cocorul
Cu umbletul mîndru
Și-n aripi cu zborul
Arzînd înăuntru!
Cu gîtul săgeată
Cu aripa arc
Cocorul ne-arată
Spre boltă, spre larg!

Din volumul în pregătire „Povestea Ioanei".

TUDOR ARGHEZI

Plaimpalais

Dintr-un balcon începe prelung, atunci pierdut,
Un cîntec lin, și nu știi cînd a început,
Ușor întîi ca fulgul, ca scama de mătasă.
Abia se-nnalță seara, că vălul ei se lasă,
Și-n liniștea-nserării, în frunze, stătătoare,
Se-ntinde pe durere cu unt de sunătoare.
Tăcerea-și simte rana cum i-o atinge leacul,
Pe care crunt, pe suflet, apasă-n noapte veacul.
Ecoul se-nnalță, cîntarea face ramuri,
Zăpezi ca liliacul, și ninge-n somn subt ramuri.
Sînt stihuri cu o floare în fiecare rînd,
Căzînd pe-o altă floare, atinse gînd la gînd.
Cuvîntul se deșteaptă deodată în moșneag.
Ar vrea să se ridice de jos fără toiag.
O mare de durere c-un val de bucurie
Tresare ca o zare de după vijelie,
In vremea de acuma, o vreme de-altădată,
Căci cîntecul și stihul sînt slova lui cîntată.

LIMBA POEZIEI

Acum patru sute de ani, poetul Pierre de Ronsard, luceafărul „Pleiadei", era scriitorul cel mai celebru al Europei. Puțini oameni de litere au cunoscut, din timpul vieții, o asemenea glorie: Petrarca, Voltaire, Victor Hugo.

Intr-o binecunoscută baladă, „Banul Mărăcine", Vasile Alecsandri ne încunoștiințează că Ronsard era romîn de origine — și, în speță, oltean.

El ar fi plecat din Carpații noștri spre Soare-Apune, și-a pus talentele războinice în slujba Franței și a fost răsplătit, pentru eroismul său, de către Henric II sau III care, traducîndu-i numele Mărăcine („ronce": mărăcine), l-a făcut marchiz, hirotonisindu-l în două versuri lapidare:

Ține spada mea în dar,
Brav marchize de Ronsard!

Susțin, însă, biografii marelui poet că strămoșii săi erau pomeniți în Franța încă din anul 1000, așa că versiunea Alecsandri ar fi pură fantezie. Să nu prea credem nici pe oamenii de știință: greșesc și ei cîteodată! Să-l credem, mai curînd, spre mîndria nației, pe bardul nostru național, care a imortalizat pe bravul oltenaș, ajuns nobil în orașul-lumină. Glorie marchizului Mărăcine!

★

Vom începe această scurtă comunicare sub oblăduirea lui Ronsard care, originar din Tîrgu-Jiu sau din provincia Vendôme, s-a ilustrat pe tărîmul literelor, devenind unul din cei mai mari poeți ai Franței.

Tehnician, mai mult: magician al versului, Ronsard a folosit cele mai multe ritmuri uzitate pînă la el, cele mai bogate rime și temele cele mai variate.

Urmărind perfecțiunea formei, întrecîndu-și înaintașii, el a reclamat, totuși, pentru poet, libertatea, dreptul de-a viola legile gramaticei și ale prozodiei, în scopul întăririi ideii, al promovării conținutului.

Ronsard merge și pînă la justificarea „hiatus"-ului. În 1563 — exact acum patru sute de ani! Pe atunci, francezii înregistrau alți patru sute de ani de literatură versificată. Se ajunsese, prin urmare, la o perfecțiune a formei, de care poeții erau oarecum încătușați, dornici să iasă din rigiditatea și monotonia acestei perfecțiuni.

Teoriile lui Ronsard sînt de-o impresionantă actualitate, în special la noi, unde se afirmă din ce în ce mai mulți stihuitori cu mari promisiuni de viitor și cu prezente veleități de-a răsturna valori și formule încercate.

Și la noi se remarcă o tendință de strămutare a poetului din făgașurile clasice, o evaziune din tirania formelor consacrate.

Pare-se că aceste legi stînjenesc sloboda expansiune a temperamentului, încorsetează sentimentul și gîndirea, deformează originalitatea artistului-creator. Să izvorască, oare, aceste deziderate dintr-o necesitate națională ori sînt simple imitațiuni ale unor mode? Noi ne-am epuizat toate rimele și toate ritmurile de care e capabilă această bogată limbă românească. Avem la îndemînă un imens material inedit. De ce să-l nesocotim?

Inamicul public nr. 1 al poetului de azi, pare să fie rima. Suprimînd-o sau înlocuind-o cu asonanța, tinerii noștri confrați se simt despovărați de imperativele unei estetici arbitrare, demodate, impusă de practica prea multor

Victor EFTIMIU

(Continuare în pag. 6)

Aprecieri şi observaţii în legătură cu propunerile pentru acordarea Premiului de Stat al Republicii Populare Romîne

Opera lui Tudor Vianu

Pe lista propunerilor pentru Premiile de Stat figurează şi academicianul Tudor Vianu, propus pentru activitatea sa scriitoricească şi culturală din ultima vreme.

De patru decenii numele lui Tudor Vianu, una din personalităţile cele mai proeminente ale vieţii culturale româneşti, s-a statornicit atît în recunoaşterea şi respectul cercurilor universitare, scriitoreşti şi academice, cît şi în înalta preţuire a unui public tot mai larg. Acesta se datoreşte firesc talentului şi culturii dar şi unei înalte conştiinţe de intelectual prob şi aplicat.

De patru decenii opera lui Tudor Vianu a crescut impresionantă, atrăgătoare, impunătoare prin varietatea ei, purtînd în toate realizările o pondere a unui spirit nu numai în permanentă efervescenţă dar şi capabil de adîncire analitică şi bogată asociaţie de idei. De la acea teză de doctorat despre Schiller din tinereţe şi pînă la ultimele sale lucrări, cîte titluri, cîte drumuri, cîte cercetări! Lucrărilor vechi li se adaugă, în anii din urmă, altele care aduc o împlinire armonioasă întregului edificiu — realizînd acum o interpretare a fenomenelor de cultură şi artei din unghiul unei concepţii noi, superioare. Mă gîndesc la volume de mare valoare ca „Probleme de stil şi artă literară" (1955), „Literatura universală şi literatura naţională" (1956), „Problemele metaforei şi alte studii de stilistică" (1957), „Studii de literatură universală şi comparată" (1960) şi multe altele.

Bogăţia de informaţie, noutatea asociaţiilor, densitatea stilului dau o valoare deosebită scrisului lui T. Vianu. Necedînd cu nimic celui mai strict autocontrol şi celei mai severe discipline intelectuale, scriitorul ştie să adaoge o graţie, o libertate de mişcare marilor construcţii ale omului de ştiinţă. De bună seamă sînt calităţi dobîndite din vastele excursii întreprinse de scriitor în toate cercetările frumosului. Tudor Vianu a scris despre pictori, despre sculptori, despre muzicieni, despre actori, aşa după cum a scris despre poeţi şi filozofi după o adîncă cercetare şi meditare asupra artei lor. Ba ceva mai mult, scriitorul din el, care nu de mult s-a dovedit strălucit în acele pagini cvasi-memorialistice de atrăgător „Jurnal", „şi-a făcut mina" şi în traducerea unor opere ale celor mai mari creatori ai lumii (Shakespeare, Goethe etc.).

Iată cîteva aspecte, fugar prinse numai, dintr-o activitate prodigioasă. Dacă le vom adăuga şi pe acelea de demnă reprezentare a intereselor culturii naţionale în cele mai înalte foruri din străinătate, dobîndim imaginea reală şi exactă a acestei luminoase figuri.

Ion Marin SADOVEANU

„Setea" — o carte dragă

Printre cărţile pe care le am în biblioteca mea personală se află şi romanul „Setea" de Titus Popovici. Aflînd că romanul este propus acum pentru Premiul de Stat l-am recitit, şi pentru a doua oară mi-am dat seama cît de adevărat înfăţişează el năzuinţele maselor de ţărani săraci, în perioada imediat de după Eliberare. Eu însumi sînt născut la ţară, şi cunosc viaţa ţăranului şi vechea lui sete de pămînt. Dar în romanul lui Titus Popovici mi-a plăcut că el a arătat mai mult decît atît, şi anume cum ţăranii trăiesc în momentul acela o trezire profundă politică.

Am luat şi eu parte, ca muncitor, în anul 1945, la înfăptuirea reformei agrare. Acum, recitind cartea mi-am amintit, de pildă, de felul în care am făcut împărţeala pămîntului, împreună cu comisia de împroprietărire, în comuna Preszna. Citind scena din „Setea" în care scriitorul îşi zugrăveşte pe membrii comisiei şi mai cu seamă pe Ardeleanu, nu se poate să nu-ţi dai seama că autorul a luat aceste tipuri şi fapte din viaţă. Poate că şi eu am întîlnit în calea mea un Mitru Moţ, pe care Partidul l-a ajutat să devină dintr-un om cu preocupări mai limitate, un luptător conştient. Schimbarea aceasta Titus Popovici o arată cu deosebită pricepere, el îl înfăţişează pe Mitru în focul luptei care-i călăreşte pe oamenii muncii, în ciocnirea dintre lumi care se înfruntă fără cruţare.

După mine, autorul mai surprinde foarte clar în „Setea", felul în care masa de ţărani săraci ajunge să fie o adevărată forţă politică, aliat de nădejde al clasei muncitoare. Eu personal îmi îngădui să spun că propunerea făcută pentru acordarea Premiului de Stat lui Titus Popovici, ca autor al romanului „Setea", este foarte bine meritată şi nu poate decît să-i bucure pe cititorii săi.

Ioan SABO
prim-topitor
la Uzinele „Griviţa Roşie"

Lirica vieţii contemporane

Autorul Dialecticii poeziei şi a numeroaselor ediţii ale Fabulelor a fost propus de Comitetul de Stat pentru cultură şi artă la Premiul de Stat. Găsesc această propunere bine venită şi, ca frecventă cititoare a poeziei lui Marcel Breslaşu, încerc s-o susţin. Marcel Breslaşu aparţine acelei generaţii de poeţi care îşi pun arta lor în slujba idealurilor socialismului. Poezia lui mi se pare a înginta în două direcţii: o direcţie de evocare a trecutului revoluţionar (fiezată într-o epopee lirică din care au apărut, pînă acum, poemele Cîntec de leagăn al Doncăi şi În tîrg la Iaşi, 1917) şi alta — de înfăţişare lirică a bogăţiei vieţii contemporane, evidentă în cîntecele sale „despre cinteze". Puterea lor de a emotiona este remarcabilă. Acestor din urmă producţii poetul le asociază diverse alte nuanţe ale lirismului, în aşa chip încît versul său exprimă o bogată afectivitate. În Dialectica poeziei, într-un vers incisiv, Marcel Breslaşu denunţă diverse impuneri de formalismului. În Fabule, toarnă, în tiparele vechi ale genului, o substanţă lirică actuală, altfel spus, adaptează tradiţionalele motive fabulistice la realităţile de azi, scoţînd remarcabile reflecţii originale asupra experienţelor noi istorice străbătute de oameni. Propunerea ca acestor creaţii să li se acorde Premiul de Stat mi se pare cu totul judicioasă. O susţin din toată inima.

Prof. Viorica DAMAILA
Şcoala de 8 ani, Nr. 181
Raion Griviţa Roşie Bucureşti

Preţuire

Tuturor prietenilor scrisului din ţara noastră, maselor de cititori din Republica Populară Romînă le este dragă literatura noastră nouă, de o tot mai înaltă calitate artistică, în care, alături de bogăţia aspectelor vieţii contemporane, este oglindit trecutul revoluţionar al poporului nostru. Ei toţi au primit, de aceea, cu cea mai mare satisfacţie ştirea ce anunţa în zilele trecute că prozatorul şi poetul nostru de limbă germană, Oscar Walter Cisek, a fost propus pentru Premiul de Stat în domeniul literaturii.

Oscar Walter Cisek nu este omul care trebuie prezentat publicului cititor. De aproape 40 de ani, activînd pe tărîmul literaturii puse în slujba vieţii, el şi-a cîştigat o binemeritată preţuire atît în ţară cît şi peste hotare. Acestei tematici izvorîte din viaţă, Cisek i-a rămas şi mai departe credincios: fie că descrie viaţa pescarilor din delta Dunării, în toată policromia ei tulburătoare, („Fluviul nesfîrşit") sau existenţa sumbră şi chinuită, a ţăranilor de odinioară din Maramureş („În faţa porţilor"), totdeauna oamenii simpli din ţara noastră sînt înfăţişaţi de autor în etapele luptei lor seculare pentru o viaţă nouă. Toate aceste teme şi altele, firesc, el le pune la îndemîna cititorilor, cucerindu-le interesul.

Dar încununarea de pînă acum a operei vieţii sale o constituie valoroasa epopee în două volume „Foc de vreascuri" care povesteşte furtunoasa răscoală a iobagilor ardeleni conduşi de Horia, Cloşca şi Crişan. Aici Oscar Walter Cisek se dovedeşte maestru al scenelor de masă, al caracterizării eroilor, al construcţiei epice, domenii în care dovedeşte multă măiestrie. În formă şi conţinut, scriitorul şi-a impus exigenţe dintre cele mai înalte şi le-a făcut faţă cu succes. Însemnătatea acestei opere constă înainte de toate în arta subtilă cu care Cisek atacă problemele social-politice transpunîndu-le în acţiune, aducînd în scenă lupta ţărăzimii răsculate. Toate aceste însuşiri dau romanului „Foc de vreascuri" caracterul unei excelente realizări.

Preţuirea acestei opere de către cititorii din patria noastră o exprimă într-o totul prin propunerea ei la Premiul de Stat.

Alfred Margul SPERBER

O muncă rodnică

Propunerea de a i se decerna scriitorului Franyó Zoltán Premiul de Stat, pentru prodigioasa sa operă de traducător, e nu numai încununarea unei activităţi de peste jumătate de secol pe tărîmul culturii, ci încurajează exemplar un mod de a iubi cultura, de a o propaga consecvent, cu hărnicie şi sensibilitate. Eram la Cluj cînd am aflat această veste şi bucuria sinceră care m-a cuprins a fost amplificată şi de faptul că, deopotrivă, scriitorii şi cititorii au primit cu unanimă satisfacţie propunerea operei lui Franyó Zoltán la Premiul de Stat.

Traducător înzestrat cu o mare capacitate de muncă, lucrător conştiincios şi pe tărîmul istoriei literare, Franyó Zoltán merită pe drept cuvînt această preţuire. Neobosit tălmăcitor al liricii româneşti contemporane, al operei lui Eminescu (la care a lucrat din 1918), precum şi al poeziei universale, de la poeţii antichităţii greceşti la poezia africană şi japoneză, Franyó Zoltán s-a dovedit un interpret fidel şi inspirat care a redat cu o măiestrie de virtuos timbrul specific al fiecărui poet în parte. Nu cred că există poet romîn din care el să nu fi tradus măcar o singură poezie, după cum nu cred că se poate alcătui o antologie de poezie universală, în limba maghiară, în care să nu figureze şi semnătura mereu tînărului Franyó Zoltán. Cele trei volume de antologie lirică universală, „Pe strunele mileniilor", apărute în Editura pentru Literatură, ediţia bilingvă a poeziilor lui Eminescu, traducerea în limba germană a poeziilor lui Ady Endre strînse sub titlul „Aur şi sînge", traducerea lui „Faust", iată numai cîteva din reuşitele deloc puţine ale lui Franyó Zoltán.

...Revăd camera sa din Timişoara, tixită de cărţi, reviste, antologii, dicţionare, un adevărat for de întîlnire a poeziei tuturor timpurilor; îmi revine în minte figura bonomă a poetului, care îndrumă începătorii timişoreni, veniţi la cenaclu; îmi evoc ziua aceea în care, foarte emoţionat, adăuga lîngă „Ordinul muncii"; medalia „În cinstea încheierii colectivizării agriculturii", obţinută în urma muncii neobosite duse în satele bănăţene, la întîlnirile cu cititorii de la ţară. Salut din toată inima propunerea de a i se acorda înalta cinste de laureat al Premiului de Stat.

DOMOKOS Géza

Un roman al epocii noastre

Propunerea de a se conferi Premiul de Stat romanului lui Titus Popovici, o întîmpin, în mod firesc, cu un sentiment de satisfacţie. „Setea" ocupă un loc de seamă în proza noastră nouă, deoarece sintetizează direcţii principale ale dezvoltării ei. Mă folosesc de acest prilej pentru a evidenţia din nou virtuţile romanului, recapitulînd într-un fel analizele întreprinse, la timpul cuvenit, în critica literară.

Astfel, s-a observat că „Setea" are o construcţie în stil de cronică, că scriitorul posedă facultatea de a explora domenii întinse, aparţinînd unor medii sociale diferite şi de a se mişca dezinvolt în zone foarte variate.

O suită caleidoscopică de momente — caracteristică frescei sociale — e realizată aici fără a se pierde relieful caracterelor (admirabila figură a Anei Moţ). De la început este vizibilă vraja pe care o exercită asupra autorului mulţimile umane. Asistăm la întoarcerea soldaţilor de pe front, la înfruntările controverse pe tema pămîntului, purtate de ţărani şi atingînd apogeul în adunarea de la Tîrnăuţi, ni se prezintă întîmplări, de o factură senzaţională, cum sînt urmărirea şi prinderea bandiţilor maniaţi. Pe terenul unei tradiţii fecunde de înfăţişare a psihologiei colective, Titus Popovici urmăreşte însă saltul de la procesele obscure, nedefinite pînă la conştiinţa de clasă lucidă şi clarvăzătoare.

Ca să descopere noile mobiluri, care denotă radicalizarea atitudinii oamenilor simpli, scriitorul arată cum comuniştii declanşează forţe populare imense. Aşadar „Setea" e un roman cu preocupări social-politice precise. Acestea au intrat în substanţa cărţii dovedind valabilitatea noilor orientări ale prozei noastre.

În contact cu energia activizată a masei se definesc aptitudinile unor eroi ca Mitru Moţ şi se produce revitalizarea unui ins prea însetat de construcţii abstracte ca învăţătorul George Teodorescu. Romanul propune un paralelism între oamenii de voinţă, înzestraţi cu tenacitate granitică, Ardeleanu sau Mitru Moţ, (o laudă a energiilor) şi fiinţele mai firave, sensibilizate de suferinţă, George Teodoreseu, pentru care pragul înţelegerii înseamnă în acelaşi timp o primă intrare în acţiune. Odată cu evocarea evenimentelor mari ale vremii într-o succesiune epică vie, scriitorul mărturiseşte o preferinţă pentru dezbaterile intelectuale, pentru eroii stăpîniţi de dileme ale spiritului, regeneraţi datorită înrolării lor în lupta revoluţionară. Drama învăţătorului George Teodorescu este o dramă a răspunderii. Pe Titus Popovici îl solicită procesele sufleteşti ale intelectualului care a supus unui examen sever trecuta sa formaţie spirituală şi, înclinat spre logică şi sistematizare, a găsit în ideologia clasei muncitoare suportul sigur al convingerilor sale. Se rezolvă în acţiune antiteza dintre o schemă abstractă, rectilinie — închipuită iniţial de romanţiosul George — şi practica revoluţionară, complicată şi originală, care corectează deformările şi înaripează elanurile. Claritatea ţelului răspîndeşte şi calmul într-o conştiinţă frămîntată. De îndată ce nevoia lui organică de înţelegere e satisfăcută, George Teodorescu devine pregătit pentru acţiune. Susţine cu energie şi tenacitate lupta pentru înfăptuirea reformei agrare, în momentele încordate manifestă prezenţă de spirit, chiar iniţiativă. Atunci cucereşte şi echilibrul interior, fiindcă eficienţa activităţii obşteşti îl vindecă, îl „aeriseşte" de frămîntări sterile. Relaţia Teodorescu-Suslănescu nuanţează punctul de vedere al scriitorului. Lui George Teodorescu îi e silă de elasticitatea convingerilor profesorului de istorie. Nu poate suporta falsa perspicacitate a lui Suslănescu, gata să acommonească toate certitudinile spre a le pîngări. Îndemnat de constituţia sa de ideeră, Suslănescu va căuta să se agaţe de omul ajuns solid, temerar, apt să conducă.

Solidaritatea dintre Mitru, Ardeleanu, George Teodorescu — îl impresionează pe Suslănescu, îngrozit şi scîrbit de propria-i singurătate. Chiar compoziţia romanului indică ingenios contrastul dintre puterea crescîndă a masei, întruchipată acum şi de George Teodorescu şi împotmolirea fără glorie a lui Suslănescu. O remarcă: prin intermediul unui martor dezavat, ca Suslănescu, autorul se încumetă să zugrăvească înseşi momente de răspîntie. Cum? Pribegia profesorului de istorie în mijlocul tîrgului răvăşit de încăierări se dovedeşte o ocazie potrivită de înregistrare a faptelor. Toate scenele brutale (oamenii încărcînd în grabă marfa, cărţile rostogolite, invazia atiţată a sătenilor, etc.) se perindă în faţa cititorului, consemnate de o privire halucinată, cînd încendiată de porniri îndrăzneţe, cînd stinsă de laşităţi şi spaime. Autorul împrumută optica personajului, fără să se identifice cu ea, scontînd pe un efect de contraste. Suslănescu este un Klim Samghin, purtat de tureşul istoriei, un tip mai necugetat în reacţii decît acesta, deprins să traverseze rapid stări extreme. Şi Gorki întocmeşte o cronică exactă a epocii, scrutînd-o totuşi din perspectiva nevertebratului Samghin.

Dacă Suslănescu este caracterizat cu o aciditate care rezultă din relatarea sobră, imparţială, voit neutră, Titus Popovici nu-şi reţine alteori replica sarcastică. Numeroase scene exprimă o voioşie a descripţiei comice, cum a catalogat-o critica şi în „Străinul". E suficientă schiţa unei mici intruniri spre a se necatlui un regn uman. Poşta de a baţocori ridicolul se revarsă nestingherită cînd scriitorul parodiază ţoşele profesorilor reacţionari. Imaginile: clădirea zdrenţuită unde se adăposteşte pleava vechii intelectualităţi rurale, oamenii viscoşi fîpînd cuvintări înflamante şi neputincioşi să mişte un deget, inevitabilul sfîrşit de ospăţ în văicăreli şi vărsături. Cînd se năruie cam brutal solemnitatea reuniunii, verva comică se apropie de şarjă şi pamflet.

Ca particularităţi ale stilului, s-a apreciat nu odată în proza lui Titus Popovici refuzul sentimentalismului şi al metaforei în favoarea expresiei sobre, directe, autentice. O anume fervoare a naraţiunii, provine şi din dorinţa scriitorului de a aborda idei de un interes mai general.

Tentat de zbaterile spiritului, de seismele conştiinţei, scriitorul năzuie să îmbrăţişeze şi vasta panoramă a transformărilor sociale, cuprinzînd regiuni şi categorii umane variate. Din ambiţia nobilă de a crea o oglindă a timpului său, a fost conceput, ca viziune şi manieră, acest solid roman al transformărilor revoluţionare din satul nostru: „Setea".

S. DAMIAN

Contribuţii substanţiale

„Studiile de literatură universală şi comparată" şi volumul „Literatură universală şi literatură naţională" de academicianul Tudor Vianu au fost pentru mine cărţi la care am apelat adesea după citirea multor opere clasice. Aceste studii m-au ajutat să mă apropii cu dragoste şi înţelegere de valorile ce şi-au cîştigat, în timp, un loc de seamă pe scara valorilor universale. Citindu-le, am trăit deseori bucuria descoperirii unor adevăruri noi şi profunde, care îmi creau perspective largi şi necunoscute pînă atunci.

Academicianul profesor Tudor Vianu a adus contribuţii serioase într-un domeniu de preocupări pe cît de delicat, pe atît de important în aprecierea creaţiei literare: stilistica. Astăzi, ca să încerci să faci o cercetare, privind arta şi stilul unui scriitor, trebuie să ai neapărat pe masa de lucru şi una din lucrările apărute în ultimul timp: „Probleme de stil şi artă literară".

Studiul monografic „Odobescu" constituie o contribuţie capitală în cunoaşterea adevăratei personalităţi a acestui scriitor clasic al nostru; lucrarea indică drumuri noi, puncte de plecare şi pentru alţi scriitori ai vremii prin relieful complex în care e prezentată epoca de creaţie a lui Odobescu.

Pentru mine, ca student, ca şi pentru mulţi colegi ai mei, Tudor Vianu nu este numai scriitor, ci şi profesor. Cursul „Istoria ideii de geniu", ţinut în ultimii ani la Facultatea de Filologie, ne-a îndreptat privirile spre probleme interesante din cîmpul larg al literaturii universale. Cursul în care urmăreşte pe planuri literare vaste, mondiale, motivele lirice din opera lui Arghezi: „Cîntare Omului" ne dă posibilitatea de a-l privi pe poet într-o perspectivă inedită.

Pentru cei care într-o noapte la lumina lămpii rămîn tîrziu aplecaţi asupra cărţilor — profesorul Vianu e un îndrumător nepreţuit, iar scrierile lui lucrări de căpătîi.

Cu sentimentul recunoştinţei pentru tot ce-i datorez, susţin propunerea făcută de Academia R. P. Romîne, de a i se acorda academicianului Tudor Vianu, Premiul de Stat pentru activitatea ştiinţifică depusă în ultimii ani.

Ion Vasile ŞERBAN
student, Facultatea de Filologie

cronica literară

FĂNUŞ NEAGU: „Dincolo de nisipuri"

Printre aceste ultime schiţe publicate de Fănuş Neagu, se găsesc două foarte bune: „Păpuşa" şi „Drum întins". Prima surprinde cu un simţ deosebit al concretului cum chiar în sufletele cele mai elementare au început să trăiască puternic principiile moralei socialiste. Pe Ene Lelea l-a lăsat nevasta şi a fugit la o dragoste a ei veche, la Ilie Bigu, gestionarul bodegii din sat. Soţul părăsit e preşedintele gospodăriei colective. Gestul femeii stîrneşte dezaprobarea unor elemente servile care-l scot imediat din post pe Bigu şi acesta e nevoit să-şi caute de lucru în altă parte. Preşedintele e pus într-o dilemă morală de faptul că rivalul său vine să lucreze într-o brigadă a gospodăriei. Meritul lui Fănuş Neagu e că nu simplifică lucrurile şi nici nu le complică inutil. Lupta dintre principiile eticii socialiste şi ranchiunile personale dictate de vechile concepţii individualiste asupra vieţii e urmărită în conştiinţa lui Ene Lelea cu intuiţia dialecticii sentimentelor şi a limbajului gesturilor revelatoare. Autorul înţelege că o asemenea frămîntare morală nu poate prezenta interes sub raportul noutăţii decît dacă tinde către situaţii, în care egoismul capătă o formă sublimată, aparent justificată, devenit astfel abia mai redutabil, mai greu de înfrînt. Toate personajele implicate în dezbatere acţionează nu sub imperiul impulsurilor individualiste triviale, ci al unor raţiuni cît de cît superioare; sînt adică oameni de treabă, în felul lor. Ene Lelea o iubeşte sincer pe Gia, plecarea ei îl pustieşte lăuntric, îi lasă existenţa vidă. Nu atît orgoliul bărbatului umilit îl face să sufere, cît lipsa femeii. Aceasta îşi stimează soţul şi pleacă din casă cu sufletul greu, cu remuşcări, cu dorinţa de a repara, dacă se poate, ce a stricat.

Bigu, la rîndul lui, pare să fie minat de o dragoste adevărată. Pentru ea înfruntă prejudecăţile satului, concretizate chiar în nişte măsuri administrative pripite şi nedrepte. Pînă aici observaţia felului cum într-un suflet de ţăran plin de inerţiile tradiţiei îşi face loc dramatic sentimentul înţelegerii iubirii altora, chiar cînd aceasta se împlineşte cu preţul sacrificiului propriilor dorinţe. Mai mult, nevoia de a trăi în conformitate cu nişte norme de comportare inspirate de principiul solidarităţii umane. Pe Ene Lelea îl înfurie ideea că oamenii l-ar putea crede amestecat în concedierea lui Bigu. Acest gînd care izvorăşte tocmai dintr-un fond moral nou, socialist, ocupă pînă la urmă primul loc în frămîntarea sufletească a eroului. Fănuş Neagu dovedeşte o bună cunoaştere a firilor voluntare, impulsive, pentru că transcrie cu rară pătrundere reacţiile lor în efortul de a-şi aşeza actele sub controlul raţiunii. Prima pornire a lui Ene Lelea, cînd apropiindu-se de balta gospodăriei îl aude pe Bigu cîntînd, este de a-şi înfunda rivalul. Sentimentul e de umilinţă şi prăbuşire convertite amîndouă într-o sete năpraznică de răzbunare. Preşedintele conchide repede, înfrigurat: „lui Bigu i se făcuse de peşte ca la pisici şi venise să-l momească cu rachiu pe Carabineanu". „S-au înnădit la dulce" se gîndeşte el — „a! ce-am să-i mai întind eu! Pînă-n pinzele albe am să-i întind...". Cînd află adevărul (faptul că Bigu fusese concediat şi venise să ceară de lucru la gospodărie, că Gia aşteaptă să nască) dă bice cailor şi pleacă stăpînit de o amărăciune grea. Pînă la această ultimă veste mai nădăjduia în secret ca femeia să se întoarcă, acum se prăbuşea ultimul licăr de speranţă. Descărcarea nervoasă se petrece acasă în faţa păpuşii pe care a lăsat-o Gia şi care atîrnată pe uscior în rochiţa-i de mireasă pare că-l priveşte batjocoritor. Biruirea valului de invidie din suflet are loc printr-o compensaţie. Înainte de a pleca la preşedintele cooperativei şi a-i cere socoteală pentru ce a făcut, Ene Lelea se opreşte în faţa păpuşii şi orbit de minie începe să o croiască peste faţă cu biciul. „Ce-ţi închipui?" îi strigă el. „Ce-ţi închipui? N-am pus eu să-l dea pe Bigu afară!"

Şi felul cum autorul istoriseşte faptele, dezvăluind treptat condiţia fiecărui personaj, pregătindu-şi efectele de surpriză, ţinînd trează curiozitatea cititorului indică un dar de povestitor adevărat. Nu mai puţin, schiţa „Drum întins", întăreşte credinţa că Fănuş Neagu se numără printre cele mai puternice talente ale tinerei generaţii. Aici e urmărit un caz de redresare politico-morală, însă nu în forme foarte comune, şi prin aceasta neinteresante, ci larăşi în împrejurări extreme, menite să lumineze mai viu contrastele, opoziţiile fundamentale de mentalităţi, concepţii şi comportări. Dezbaterea din conştiinţa eroului schiţei începe de la un nivel cît se poate de coborît. Omul despre care e vorba a ieşit abia din închisoare după o detenţiune de nouă ani. Ceea ce l-a adus acolo a fost un act net de ostilitate împotriva regimului. Horia Vadu, paznic al fermei Popescu-Guliunca, a tras în comuniştii veniţi să o naţionalizeze. A tras — cum spune — „cu grijă" să nu omoare pe nimeni, dar tot l-a atins pe unul dintre reprezentanţii puterii populare la mînă şi l-a zburat un deget. Acum după ce şi-a ispăşit pedeapsa se întoarce acasă cu o mare sete de libertate. La Guliunca avea în folosinţă două pogoane de fineaţă şi un eleşteu, acolo erau nişte tufe de zmeură şi omul n-are alt vis decît să se întipădă încă o dată la umbra lor, să tragă pe nări mirosul dulceag şi să asculte codobaturile, botgroşii şi ciocănitoarele din jur. Dorul de libertate se contopeşte în acest suflet frust cu simţul naturii şi amîndouă se identifică printr-un vechi proces de automistificare cu idealizarea condiţiei ţăranului individual. Horia Vadu n-are nici un căpătîi. La Guliunca nu-l aşteaptă nimeni, nu ştie bine cum o să se descurce. În drum spre casă, un inginer, care i-a auzit întîmplător povestea vieţii, îi oferă de lucru pe şantierul din apropierea fostei ferme. Dar Horia Vadu refuză. Pentru el cele două pogoane şi tufele de zmeură sînt materializarea libertăţii. Unuia care-l întreabă ce are de gînd să facă îi spune: „Într-o săptămînă îmi trintesc o colibă şi-o să dorm pe ruptelea. Pînă la toamnă nu m-aplec să ridic un pai... sînt liber, nu?"

Fănuş Neagu surprinde cu multă subtilitate cum mentalitatea ţărănească individualistă e împinsă să ridice în sfera idealizării existenţa primitivă, să-i împrumute aura libertăţii edenice printr-o întoarcere imaginară la un naturism fericit. În cazul lui Vadu, tendinţa aceasta au exacerbat-o anii de recluziune. Dibace e în schiţa lui Fănuş Neagu reconstituirea unui întreg proces ideologic prin sugestie poetică. Eroul nu spune decît cîteva cuvinte şi autorul nu-şi prea pierde timpul să facă lungi analize psihologice ale reacţiilor lui. Sufletul personajului se lasă însă ghicit printr-o admirabilă transcriere a intensităţii şi acuităţii cu care, ieşit din închisoare, Horia Vadu reintră în psihologia sa de om al naturii. Din tren, simte mirosul florii de fin, observă un stol de graurі „topăind" pe acoperişul gării. Coborît prin locurile sale, aude în vii prepeliţa chemîndu-şi puii, lasă vîntul dimineţii să-i umfle cămaşa. Povestea capătă un sens nou, abia prin ceea ce se întîmplă ulterior. La toate insistenţele inginerului, care-i oferă de lucru, Vadu răspunde cu un refuz înţărîiat, din ce în ce mai dornic să intre de-a buşilea în tufele lui de zmeură. Dar nu-şi mai găseşte locul, pentru că acolo unde fusese eleşteul, şi cele două pogoane mereu mincate de viituri, se întinde acum lacul de acumulare al unei hidrocentrale. Vadu simte că în el se prăbuşeşte totul, că-l pătrunde o oboseală cleioasă, adîncă, fără sfîrşit, şi o la în neştire prin apă să-şi caute tufele. De la Fănuş Neagu subliniază cu o fină intuiţie realistă datele social-morale ale cazului Vadu. Eroul a fost copil de trupă, a crescut în armata burgheză, în atmosfera ei de brutalitate şi supunere oarbă. În '47 un maior, pe lîngă care să dăduse bine, l-a luat la el, la moşie, şi l-a făcut slugă cu cele două pogoane. Schiţa are adîncime pentru că înfăţişează foarte viu şi nuanţat cum într-un plan istoric mai larg actul lui Vadu are la rădăcină aceeaşi blestemată legare a ţăranului de proprietatea individuală şi că evoluţia politică a eroului nu poate fi înţeleasă în toată absurditatea ei tragică decît prin raportare la mersul revoluţiei. Am insistat atît asupra acestor două schiţe pentru că ele dau măsura talentului autorului. Fănuş Neagu e un prozator mult mai dotat decît ar lăsa să se creadă în general schiţele lui. Cîteva din acestea, în ultimul volum, confirmă calităţile vădite în „Păpuşa" şi „Drum întins". („Strigătul", „În văpaia lunii"). Ultima ilustrează şi o capacitate de a crea atmosferă. Schiţa, ca de altfel şi „Strigătul" reia suferinţa aşezată a lui Ene Lelea, încercînd să fixeze momentul cînd în sufletul preşedintelui mijesc semnele unei noi iubiri. Însănătoşirea se produce greu, e încă indecisă, bîntuită de prezenţa Giei, de amintiri sumbre. Peste toate vorbeşte însă legea firii, trezirea pămîntului dezgheţat, suflarea austrului, văpaia lunii. Notaţiile sînt de o rară forţă sugestivă, au convergenţă, adică se adună pe nesimţite, dar copleşitor, într-o stare sufletească, definită prin sul-

burare, chemare, ezitare, neastîmpăr. Ene Lelea nu poate să doarmă, cutreieră gospodăria. Curtea se „tăvăleşte" sub văpaia lunii, trei stele sclipesc cu „luciri minerale" în dunga de zăpadă de lîngă scara magaziei. În aer miroase a „coaje de copac", şi a „boştină fiartă". O pasăre ţipă departe în noapte. Preşedintele e chemat de o fată de la creşcătorie şi aude cum cîntă puii. Prozatorul ştie să-şi picteze pînze într-o studiată şi izbitoare compoziţie de cîteva culori contrastante. Aşa e descrisă moartea chiabur ului Patraulea, cuprins de o subită nebunie, aşezat în curte singur la masă, noaptea, în jur cu patruzeci de luminări, bînd şi cîntînd „Neaua peste tot s-a pus". Calităţile acestea picturale apar şi în povestirea „Dincolo de nisipuri", unde o întîmplare din vremea secetei e împinsă încet în fantastic.

Oamenii înfometaţi, cu topoarele la piept, pe gloabe deşirate, galopează după mirajul unei gîrle argintii, spre lună, ca sufletele neodihnite, în „Făt frumos din lacrimă".

Dar volumul conţine şi bucăţi anodine care cultivă un soi de falsă voioşie a unor moşi sfătoşi şi povestaşi ca Papa Leon („Om rău") sau de-a dreptul proaste ca „S-a mutat o stea", „Fîntîna" şi mai ales „O sută de nopţi". În prima se resimte primejdia gratuităţii, care pîndeşte citeodată proza lui Fănuş Neagu. Autorului îi place să descrie sau să povestească şi o face chiar cînd nu are mare lucru de spus. În schiţa respectivă s-ar părea că ...ărăşte a se da o reprezentare dureroasă a ...elor inconstanţei amoroase. La volanul unui camion, eroul povestirii trăieşte absenţa femeii pe care a iubit-o, în timp ce îndărăt ca îi cîntă acum de dragostea altuia. Reacţiile psihologice sînt sumare, neinteresante, iar analizele se transformă în evocări lirice cam puerile şi lipsite de o reală pătrundere în logica sentimentului erotic. Mai primejdioasă decît înclinaţia spre descripţia gratuită „poetică", îmi pare la Fănuş Neagu o anumită atracţie pentru pitorescul folcloric. În „Fîntîna" apar astfel şi un săpător de puţuri, Scarlet Cahul, adevărat oficiant al acestei indeletniciri şi ajutorul său Lilă, ţiganul şi o femeie haiduc, Iana, care-l izbeşte cu biciul peste faţă pe erou şi apoi îl ia în coliba ei la iubit, ţinîndu-l acolo închis sub cheie. Nu lipseşte nici „cîţelul păcătuirii" şi cunoscutul motiv al „fîntînii dărîmate sub izbituri de umăr. Dar acesta e mieul romantism sămănătorist, cu flăcăi, fete bărbătoase, aprige, armăsari fugoşi şi infexiuni nostalgice în povestire: „Eh, salcimii !...", „Hei, frumoasă-i viaţa, cetinică-cetioară! (...) E-hei, fîntînile mele şi ale lui Lilă! Lîngă ele se leagă dragostele, căci eu şi cu Lilă am găsit inima pămîntului..." „Zice cîntecul: „Dura-dura / dura-dura / vine girla / şi nu şade, / paceaura..." Ce e mai original în proza lui Fănuş Neagu nu are nimic comun cu asemenea forme grosolane de prelucrare a folclorului şi de idilizare a lumii ţărăneşti în ipostaze năpraznice sau duios melancolice. Autorul „Păpuşii" şi al „Drumului întins" trebuie să le extirpeze din creaţia sa fără milă oricît s-ar simţi tentat să le reia. Că primejdia totuşi există o dovedeşte nuvela „O sută de nopţi". Aici, gustul pitoresculul ieftin revine într-o variantă „citadinizată", cu personaje à la Iova-falitul, care are delirul cosmopolit şi recită pagini de Baedeker în fraze ceremonioase şi artificiale pînă la crispare. Fănuş Neagu face din această bucată un adevărat coktail literar, din păcate imposibil de consumat pentru că amestecă lucrurile cele mai eteroclite, procurori din zilele noastre cu văcsuitori de ghete, care vorbesc de muzeul Grevin, ingineriţe de la Întreprinderile de prelucrarea lemnului cu birjari care au făcut parte din formaţia „diavolilor roşii" al lui Cerkasov, bazaruri exotice cu rampe de descărcarea vagoanelor, amoruri inspirate de femei demonice cu accidente de muncă.

Faptul că nu se raportează la o realitate socialistorică bine conturată şi la o ambianţă umană definită răpeşte — cum s-a mai spus — acestor istorii orice determinare riguroasă interioară, le lasă să plutească în arbitrariu şi neverosimilitate. Psihologiile eroilor n-au unitate. Nişte funcţionari de stat oarecare duc în particular o existenţă de nababi blazaţi sau de boieri cu capricii neaşteptate. Maja, George, Miroslav-Consulul, Radu Sterian ies din „Europolis" ca să intre într-o nuvelă de Vlahuţă şi să treacă apoi într-o istorisire de Francisc Munteanu, schimbîndu-şi firea şi apucăturile de fiecare dată. E o experienţă nefericită şi Fănuş Neagu n-are ce cîştiga de pe urma ei. Cine îi laudă tînărului prozator înclinaţiile „romantice" şi gustul pentru „mitizarea" folclorică a realităţii satului nu-i face un serviciu. Critica păcătuieşte faţă de tinerii scriitori cînd, examinînd slăbiciunile unora dintre lucrările lor, lasă, nu odată să se creadă că evitînd „idilismul", „descriptivismul" sau „lirismul parazitar" şi documentîndu-se mai sîrguincios, toţi, fără excepţie, vor da opere perfecte, întrucît au făcut cu prisosinţă dovada talentului. Acesta nu trebuie, fireşte, absolutizat, dar nici considerat o problemă neglijabilă. Există talente puternice şi altele firave. Oricît s-ar strădui, unele nu vor depăşi o anumită treaptă. O literatură nu se face numai cu genii şi nici o forţă artistică reală nu e inutilă. Eroarea începe acolo unde bunăvoinţa arătată oricărui efort promiţător se preface în egalizarea talentelor. Spun aceasta pentru că Fănuş Neagu, ca şi D. R. Popescu, T. Mazilu, Vasile Rebreanu sau N. Velea se detaşează net de foarte mulţi tineri prozatori, colegi ai lor, autori de schiţe şi povestiri meritorii, care nu depăşesc însă o anumită mediocritate chiar cînd n-au nici un cusur. Stofa prozei e aici diferită. La Fănuş Neagu există o densitate a textului, pe care o comunică precizia observaţiei, acuitatea senzorială, autenticitatea retrăirii de către autor a sentimentelor eroilor săi. Stofa e, cum spuneam, deosebită. Crolala nu-i lese totdeauna tînărului prozator, care, la a treia carte şi după „Păpuşa", n-ar mai fi cazul să publice bucăţi ca „Fîntîna" sau „O sută de nopţi".

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

două schițe de

CONSTANTIN PRISNEA

La Bucerdea

Între timp venise și Dionisie Miclea, președintele sfatului și frate-său, Gligor, brigadierul silvic. După ce-am schimbat cîteva vorbe și ceva mai multe pahare, Dionisie l-a rugat pe Nicolae să povestească cum s-a terminat la dînșii colectivizarea. Niculiță nu s-a lăsat prea mult rugat și mai dregîndu-și glasul cu un pahar, pe care-l dădu „la purcică", adică de-a rostogolul către cana burduhoasă de pe masă, începu :

Astă toamnă era numai un sfert din sat intrat în gospodărie. Rezultatele erau bune și totuși satul nu se urnea din loc. Am stat noi și-am chibzuit și-am zis pînă la urmă că dacă vom face ca cei cîțiva gospodari harnici și mai cu trecere între oameni să păsească în gospodărie, apoi după dînșii vor veni cu toții. Și-am pus ochii pe Florea Cornel. Era pe la sfîrșitul lui Noiembrie. Se lăsase oleacă de ploaie peste sat și noi eram cu toții la sfat, și Dionisie și secretarul de partid și vreo doi, trei tovarăși de la raion. Am trimis omul de serviciu pînă la dînsul. După o bucată de vreme, văd că vine omul singur înapoi și ne-aduce vorbă de la Florea, precum că el, dacă vine la Sfat, noi n-avem de unde să-i dăm lui un pahar de vin, dar dacă noi venim la dînsul el are cu ce să ne cinstească.

Am stat și ne-am uitat unii la alții, am chibzuit bine și la urmă, la urmă de tot, am zis cu toții că Florea Cornel avea dreptate.

Am hotărît să nu mergem toți odată — mai bine pe rînd. Să meargă numai președintele sfatului, secretarul de partid, și cu mine. Și după aceea, dacă-om întîrzia, să vină și ceilalți. S-a dovedit pînă la urmă, că Florea avusese dreptate. A fript omul niște carne de purcel, o scos vreo cîteva căni de vin și-am tot vorbit vreme de vreo două ceasuri. Pe urmă au venit și tovarășii de la raion. În loc să ne mai dea carne, o scos Florea, scuzindu-se, și ne-a mai dat un vin bun.

Deodată, Ienciuc, care făcuse armată cu Florea la 91 infanterie, la Alba, i se adresează lui Cornel :

— Bine, mă, dar porcul tău n-a avut mațe ?

— Nu pot spune că nu, dar cîrnații i-au mîncat copiii.

Cornel s-a simțit și a mai adus vin și slană.

Pînă la urmă Florea Cornel a semnat și cererea de înscriere în gospodărie. La despărțire, Florea mi-a spus în glumă, numai mie, luîndu-mă mai de o parte :

— Ce m-a găsit de v-am chemat la mine. Puteam să mă-nscriu și fără asta. Rămîneam și cu două chile de slănină și cu cincisprezece kilograme de vin. Am crezut că am cap, cînd colo doar o legătură de brînză.

După o săptămînă de alte pregătiri, duminica următoare am convocat adunare generală la școală. Erau adunați mai ales țărani întovărășiți : de colectiviști la adunarea asta nu prea aveam nevoie. De față era și Florea Cornel, care urma să ia cuvîntul în adunare. Primul care a cerut cuvîntul după mine, a fost unu Florea Partenie — nu era neam cu Cornel — unu care avea pămînt puțin, foarte puțin și care nu voia să se scrie. Numai eu vorbisem în toamna asta de nu mai știu cîte ori cu dînsul.

„Baci Florea, să stăm oleacă de vorbă, despre colectivă, că n-o fi foc. Spune-ți și dumneata părerea. Mi-a răspuns :

— Voi să mă-nscriți pe mine ? Mai bine mă țip cu capu de pietre.

— No, să te vădem. Cu viteză mare... i-am zis eu.

Și cum vă spuneam, Florea Partenie ia primul cuvîntul.

— Tovarăși, noi știa care ne vedeți aici, și cred că toți tovarășii de față sînt de aceeași părere cu mine, noi ne-am înscrie, dacă s-ar înscrie și Florea Cornel (Partenie nu știa că Florea Cornel se inscrisese). Dacă Cornel s-o scrie ne-nscrim cu tății... Atîta am avut de spus. Și se așează pe bancă la loc.

— Are cuvîntul tovarășul Florea Cornel, spusei eu.

Cornel urcă pe podium, tuși de două ori și începu :

— Tovarăși, eu unu, ce să mai vorbim degeaba, eu unu mă-nscriu ...și adresîndu-se către mine-mi spuse:

— Dă, măi Nicolae cererea s-o mai semnez odată... și îndreptîndu-se către oamenii care umpleau sala :

— Am ambiție, tovarăși, să iscălească cererea și cei ce m-au provocat. Iar voi, toți haideți, după mine. Florea Partenie nu se aștepta la asta. Se făcu mititel în colțul lui. Și cum toată lumea a izbucnit în risete întorcînd capetele către dînsul, acesta se ridică de la locul lui și zise :

— Lăsați-mă să mă duc pînă acasă, că vin numaidecît, tovarăși.

După vreun ceas și jumătate în care s-au înscris cea mai mare parte a celor de față, numai ce apare și Florea Partenie cu jumătatea lui, cu nana Cheța.

— Acuma fiți atenți, mi se adresă Dionisie Miclea, președintele Sfatului, întrerupîndu-l pe Neculai, fiți atenți. De altfel asta-i lucru tare. Și Nicolae continuă :

— Nana Cheța își făcu loc printre oameni, Partenie rămînînd mai în fundul sălii. Se urcă la masa noastră, a prezidiului și ceru cuvîntul. I l-am dat.

— Tovarăși. Eu nevasta lui Florea Partenie sînt de acord. Sînt de acord cu ceea ce plănuiți voi aicea. Numai să nu semneze bărbatu. Să nu semneze bărbatu, și apăsă pe vorbele acestea. Eu semnez. Dați cererea.

Și-și puse semnătura. Așa cum și-o pusese dintotdeauna pînă atunci și pe viața lui Partenie. Acuma Partenie Florea e brigadier de cîmp.

În săptămîna ce a urmat terminasem aproape cu tot satul. Mai rămăseseră cîțiva care stăteau pe ulița Verigii și cei din Valea Dragostei. Acolo femeile-s dodoloațe și oamenii trag în sus. Am hotărît să meargă înainte în simbăta aceea Gligor Miclea, brigadierul silvic cu pădurarii lui, că ei aveau trecere, să rupă gheața. Au venit spre dimineață cu problema rezolvată. Cu asta terminasem colectivizarea la noi la Bucerdea... Au coborît oamenii în jos, la vale, și ne-au cerut să bem aldămașul. Am scos două vedre de vin și-am băut cu dînșii în cinstea noilor colectiviști.

După asta am luat pădurarii și vînătorii și ne-am încărcat în cele două camioane ale gospodăriei și am plecat către Cricău și Galda.

Cu salve și steaguri — piriiau și trosneau puștile ca la nuntă — și-n urale am intrat pe la opt dimineața pe ulițele Cricăului, strigînd în cor:

— Trăiască Bucerdea complet colectivizată.

— Dorim și Cricăului același lucru...

— Cînd am ajuns în fața Sfatului popular ne-a ieșit înainte Ion Bora, președintele.

— Ce, mă ? voi ați și terminat ? Așa! va să zică ne-ați luat-o înainte ?

— Nu-ți fie cu supărare i-am spus. Rămînem la voi să vă ajutăm ca să terminați și voi. Așa s-a terminat colectivizarea la noi la Bucerdea.

GHEORGHE TOMOZEI

geneze

Liniște !
Am intrat în casa cea nouă.
Ușa a fost un arbore cu veverițe.
Nici n-ai nevoie de cheie. O poți deschide
cu cîteva alune...
Cărămizile zidului erau, odinioară,
lutul pe care au trudit ai tăi.
Dacă ai să prinzi de perete o simplă
ramă goală,
din cărămizile arse
se va ivi portretul ușor îngălbenit de vreme
al tatei...
Sticla ferestrei a fost un nisip alb,
mai fin decît nisipurile lunii.
Să nu te miri
dacă îi vei zări în luciul ei
pe cosmonauți.

Și mai e ceva :
aerul odăii, limpede, străbătut de
păsări nevăzute,
e asemeni aerului sfînt
plutind peste tranșee, în prima zi de pace.

cel care nu știa numere de telefon

Omul nu mai putea memora numere de
telefon.
Auzindu-le, vedea pe brațul alb, cu vine
subțiri,
al unei fete,
șase cifre strîmbe, apoi vedea un fum
tulbure
și liniile sîrmei ghimpate.
Auzea ploaia căzînd,
ca un continuu semnal de apel,
și uruitul camioanelor cu cenușă...
„Sfîșie-mi cămașa — îmi spunea — aceste
cifre
au fost cîndva un nume.
Coboară în stradă, la întîiul telefon
și formează numărul de pe brațul meu.
Ai să-mi auzi ultimele cuvinte
rostite înaintea morții, un glas
chemîndu-vă pe toți
să nu-i uitați pe fasciști !

La capătul firului
vor vibra toate vocile lumii..."

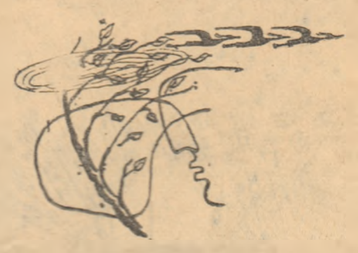

atunci cînd pleci...

De ce pălește seva, în trunchiurile svelte,
de ce aceste păsări albastre se îndeamnă
văzduhul să îl ducă de-aici și-n alte delte?
De ce atunci cînd pleci, se face toamnă ?

copilăria nu m-a uitat

„Hai, vietate mică, supune-te,
lasă mierii de nucă și grădinile
întomnate ! —
mă mai cheamă și azi, păpădie de sunete,
clopoțelul școlii îndepărtate...

„Vino, negrule, însinguratule
cu ochi umeziți,
frunzele liniate dictando, adu-le
și adu călimara cu greieri rebegiți...

Ai să vezi,
ca în satul bunicii,
școala e peste drum de casa caprei cu
trei iezi
și-aproape de conacul furnicii..."

Așa-mi spunea. Și-acum, [illegible]mul mare,
veșnic neîmpăcat (cine mă-[illegible]uică ?)
vă voi jefui, deocamdată, de șapte
abecedare
și de un caiet de aritmetică !

Sînt mereu la-nceput, mereu însetat,
ca-n toamna școlii cu uluci de-aramă,
Și nu sînt singur. Copilăria nu m-a uitat.
Pe voi vă mai cheamă ?

Paznicul de la Șona

Veghetor la viile gostatului de la Șona era unu... Averescu. Era de-o seamă cu tata. Făcuseră armata-mpreună, la „Vilmoș împărat" cum spunea el. Se bătuseră în Bosnia și Herzegovina. Nu mult după ce-am venit inginer la gospodărie m-am dus într-o inspecție la viile de sub dealul Șonei.

Am uitat să vă spun că numai cu cîteva zile înainte de a veni la gospodărie, s-a întîlnit Averescu cu tata la cooperativa din Șona. Averescu era de data asta puțin cherchelit. Avea nasul roșu și duhnea a velniță. Eu n-am aflat nimic de la tata. Mi-a povestit Olbi.

— Îți vine fecîorul, zicea Averescu... Te bucuri... A ajuns „domn"... Ei bine. Nu stă ăsta aici cum mă vezi și te văd. Numai să vie și să vezi cum se duce... Tatii nu i-au plăcut vorbele lui Averescu și i-a întors spatele. Și-acum să vă povestesc ce mi s-a întîmplat cu bătrînul. Cînd ajung la vie, ia paznicul de unde nu-i. După vreo jumătate de ceas de căutare apare și Averescu.

— Dumneata ești Averescu? zic eu.

— Da, zise el luînd poziția de drepți, și salutînd militărește, ca-n armata împăratului.

— De ce nu-ți vezi de treabă, moșule?... îl luai eu repede.

Printre dinți și cu gura mai mult închisă auzii :

— Of ! Călca-te-ar tractorul de mucos !

— Ce bolborosești, acolo, moșule?

— Ziceam, că nu-s chiar așa bătrîn ca să-mi spui moșule.

Sînt născut numai de demult. Is leat cu tată-tu. Doar am făcut armata-mpreună în Bosnia și Herțogovina. Ehei! Ce mai de italience! Și oacheșe și frumoase! Și oleacă de pui de lele ești și tu ca și tată-tău... Se vede...

— Lasă vorba, bătrîne. Răspunde la întrebare. De ce nu stai la vie?

— Să vezi, tovarășe inginer, am fost acolo, la deal, o luă el respectuos, că pe acolo vin cladestinii...

Nu-l lăsai să continue.

— De ce minți, moșule?

— Ce aspru-i băiatu lui Susana! Sameni cu maică-ta. Tată-tău, treceau zece zile pînă scotea un cuvînt.

— Dă caetu-ncoace, zisei eu aspru.

— Ce caet, să-ți dau, răspunse Averescu, prefăcîndu-se că nu pricepe.

— Dă condica. Condica de inspecție.

— Și ce vrei să faci cu dînsa?

— Să scriu într-însa, să scriu că nu-ți vezi de slujbă.

— Lasă, nu mai scrie, o luă el mai blajin, cu o umbră de rugăminte-n glas.

— Și de ce să nu scriu, mă rog?

— Ei, parcă dumneata nu știi! Mai vin ăștia de la țentru, mai văd și ei...

Eu insistai. Cînd văzu că mă-ndrept către măsuța pe care se afla spînzurat cu o sfoară legată de-un cui, caetul, cu pricina, îl luă și-l puse în fața mea și cu un aer de indiferență prefăcută zise :

— Na! Că numai de scris sînteți buni.

— Ce-ai zis, moșule?

— Imi vine greu să-ți mai spun odată. Scrie, adăugă el.

M-apucai de scris. Simțeam deasupra capului meu privirile bătrînului. Deodată-l aud iar :

— Auzi?! Nu scrie așa holbat. Scrie mai mînios. Fii și tu mai de treabă... Să nu priceapă lumea ce-ai scris.

— Nu umbla, moșule, cu prostii...

— Ce vorbești, mă?! Acuma toți sînteți crai. Degeaba ai învățat carte, Și tu mă-ntrebai, cine era acel om. Și eu îți spuneam că-i Toader a lui Pîrșălagă, că el e solomonar.

— Așa Niculai, că voi, domnii, nu mai credeți în solomonari?

— Nu, moș Averescu. Nu mai cred de mult. Și nici alte baliverne de-o dumitale.

M-am ridicat: de pe scăunelul pe care șezusem și am plecat.

Peste o săptămînă, era Duminică, am trecut pe la cooperativa din Șona. Era plină numai de bărbați și nu se vedea de colb și de fum.

Într-o margine cîntau lăutarii. Erau și Digălă și Cotoperț și Lipu. Pieneau coardele la rotară și chiuiau gorduna cu foc. La mijloc aprinsese la față de băutură și joc era Șerpe. Șugubățul și a lui Porcuță. Bine-i mai cu chef era moș Averescu. Bine și tot dădea cinci pe rînd, își bătea șerparu și țipa la lăutari :

— Zi, măi, Lipule. Zi-o pe-a mea, măă...

Iar lăsase vorba pluta domnului. L-am lăsat și eu în pace și m-am îndreptat pe jos către ville din deal.

Nu ajunsesem bine la cîmpia paznicului și numai ce-l văd că vine, mai mult alergînd, mușcînd.

— Unde-ai fost, moșule?

— Vin cupcîlii cu vinile. Și-și umplu dinții cu strugurii și fug încoace și-acolo...

Mă uitam la el lung, rîmînînd.

N-apucai să-i spun că minte, că moșul îmi luă vorba din gură :

— Mă... m-ai văzut, poate te omul un strop... giner. Agronom. Zi lumii...

— Iar ai fost la fîgîi...

— Ei, parcă nu m-ai [illegible]perativă? De ce te mai luat și eu o lecuță de [illegible]pe nu-ți place. Veni mă [illegible]te pomenesc nevestele... povestească, dacă ești [illegible]pe [illegible]. Urcă-te la mine... Țiram mai [illegible]ai oameni lui tăică-tău. Oă[illegible]eram mai tineri m-am dus c[illegible]la ting, la Blaj. Cînd ne-am [illegible]-am spus mine-tei, lui Susa[illegible]omul ei o fost cuminte. Știi ce[illegible]spus?

— O fost cuminte? N-o avut ba[illegible]pile. Șărpile era tatu-tău. Așa[illegible]noi bărbații. Ca lupu. Căci lupului nu-i e frică de cine, dar nu-l place să fie lătrat.

Era în stare să-mi povestească toată ziua. L-am întrerupt pe neașteptate:

— Lasă moșule, poveștile și dă caetul încoace.

— Să vezi, tovarășe inginer o luă moșu pe ocolite, o chicat pe el o dărăbuță de slănină... Și l-o mîncat cinele.

— Cum ? făcui eu. Tot caietul ?

— Nu, numa fila aceea, pe care-ai scris, tu, Niculai, adică dumneavoastră, tovarășe inginer, mă liniști moș Averescu.

graiul

TREI MOTIVE CRESTATE ÎN SCOARȚA UNUI SINGUR TRUNCHI

I

Cel mai bătrîn pom sonor sînt:
graiul,
cu rădăcinile-n magmă,
cu trunchiul în vreme,
cu crengile în cer.
Cel mai bătrîn pom cîntător sînt –
graiul –
și merele domnești mereu răsar
în cerul cuvintelor.

II

Eram și ieri
cel mai bătrîn arbor sonor:
cu rădăcinile-n mare,
cu scoarța în vreme,
cu crengile în noapte,
și stele rătăcite – frunzele –
îmi cădeau și vara și toamna,
zăpada nu mă acoperea niciodată,
primăvara – căruntă.
Străini de voi, sfîșiați între voi,
n-aveați altă oglindă a voastră
decît frunzele mele.
Și frunzele îmi cădeau de pe crengi cu stelele,
și mă lăsau sfidător de pur,
singur cu sarea mării,
cu negura vremii,
cu noaptea...

III

Cel mai bătrîn pom cîntător sînt -
graiul,
fără vîrstă, ca veacurile.
Vă legăn în brațele mele amintirile
visele de ieri, și visele –
amintirile de mîine,
toată istoria.
Și nestrăini de voi, nesfîșiați,
vă căutați cuvintele în mine.
Și bate vîntul nou în crengile mele,
și-aprinde obrajii poamelor,
și coace simburii-n mere:
sămînța surîsului de pe buzele voastre.
Și frunzele-mi cad împăcate cu stelele
și mă lasă gol și pur ca oglinda
gîndului vostru...

coborîre în cuvinte

Mă opresc în fiorduri unde noaptea
se întinde pe două anotimpuri și sorii
rămîn într-un licăr prelung al zăpezii, cu memoria
scurtă a luminii, ori poate
îmi pornesc corăbiile mult mai departe,
mult mai aproape,
în porturi ciudate.
Și-atunci las ancora pe țărmul necunoscutului
și cobor în cuvinte.
De-ajuns le-am zărit din afară, de-ajuns le măsor și le știu
ca tabla înmulțirii;
vreau să intru înăuntru, să le sparg, să văd lumea la nașterea lor,
ori cuvintele, după nașterea lumii de mîine.
Nu-mi mai ajung irizările,
vreau sensul întreg al cuvîntului,
universul infim cu latente explozii...
Îmi izbesc tîmplele de pereții cuvîntului, pînă scapără stele,
îmi zgîrii pumnii, bătînd în porțile de pe străzi cunoscute,
pînă ce ies oameni necunoscuți la ferestre,
îmi sparg gîtlejul chemînd un alt cuvînt să se facă înțeles,
și abia cînd mă-ntorc la țărm cu sînge pe mîini și pe față,
cu ochii orbiți de umbră – mă orbește lumina
la ciocnirea nemaipomenită a două cuvinte profund umane
la întîlnirea lor de o singură dată,
– un fulger prelung, încremenit în grai ca o ramură a focului,
ce vouă v-aduc ca unic trofeu al cursei nocturne...

memoria cuvintelor

Cuvintele nu au memoria părinților.
Sînt copii din flori.
Ca păsările, țin minte streașina, pămîntul,
nu și clipa ieșirii din ou,
cu fulgii puri de pulberea luminii.

Cuvintele au memoria primei iubiri
ce le mărită într-o fulgerare,
ori memoria primei porniri iconoclaste
ce le sfărîmă fața afumată.

Cuvintele sînt copii din flori.
Își iubesc pămîntul,
se deschid cerului.
Sînt ale tuturor, ale nimănui –
ale fiecărui.

SUB CERUL ALBASTRU

manole auneanu

...atul i se adresase pentru prima ...ru prietenie:
...ă, nea Voicane, ia o țigară!
...ulțumesc, Onică, acum nu pot
...ă să iau mai tîrziu.
...u, ia acum. Nu mă refuza,
...plăcerea asta, insistă băia-
...ind parcă să-și acopere sen-
...beea de vină care îl copleșea.
...n luă țigara, dar n-o aprinse.
...ie între degete îndelung, o
...la căpețe și o puse cu grijă
...unarul de la piept. Ceilalți
...îndele și Tudose, îl mai pri-
...ncă cu nedumerire și curiozi-

...-a fost cu tine? întrebă Pan-
...ai mult pentru sine. Vrotai
...ortul popii?
... — zîmbi Voican stînjenit.
... să ajung mai repede jos.
...a. Să ajungi mai repede jos
...apt. Așa da. Înțeleg. Tu în-
... Tudose?
...se nu schiță nici un gest. Stă-
...rmat de zidul încă neterminat

Rostise *de acolo* stîngaci, ca și cum s-ar fi temut să nu-l audă cineva, ceea ce-l făcu pe Voican să zîmbească.

— Nu, n-am mai băut de cînd am ieșit *de acolo* — îl imită el ironic, lăsîndu-și greutatea trupului slăbit pe piciorul celălalt.

— Bine — hotărî în sfîrșit șeful de șantier. Sper să n-am neplăceri din cauza dumitale. Vei lucra în brigada a treia, la tovarășul Tudose. Poți să pleci. Buletinul ți-l înapoiez diseară.

Primul gînd care îi veni lui Voican, după ce ieși din biroul șefului de șantier, fu acela de a găsi un loc unde să doarmă. Traversă șantierul și se opri tocmai în margine, la umbra unui lăstăriș. Își scoase haina și se întinse pe iarbă. „Vreau într-adevăr să dorm, sau mă tem să dau ochii cu Tudose? căută el să se explice. Puteam să-i cer inginerului să mă repartizeze în altă brigadă, dar eu vreau să lucrez cu Tudose, n-am de ce să mă feresc. Pureci prea

...etajului și fuma. Nimeni nu-și ...dău seama, nici el, nici ceilalți, că ...fuma prima țigară din viața sa. Peste ...toți puteau încă aburul celor întîmplate.

★

Stînd acolo, rezemat de sobă, Voican se simțea obosit și degustat. Șeful de șantier nu-i invitase să ia loc, îl lăsase să stea în picioare, ca și cum Voican ar fi fost proaspăt odihnit, abia sculat din pat.

— Cum te cheamă pe dumneata? întrebă inginerul, preocupat, cu o grabă nefirească.

— Voican. V-am spus o dată că mă cheamă Voicăn.

— Voican și mai cum?

— Grigore.

— Ce meserie ai?

— Zidar. Și asta v-am mai spus-o!

Vocea lui răgușită, fără nici o intonație, venea parcă de departe, rea și prevestitoare. Inginerul tresări ...recum surprins, fixîndu-l stăruitor ...sub lentilele groase ale ochelari- ...ăi fumurii. Voican arăta jalnic. ...îmbrăcat cu o haină veche, mur- ...eticită la coate, fără nasturi, ...rosolan cu o bucată de

...de vii? îl chestionă ingi- ...spună „în haini ăsta", ...timidat de ...dinea ...Voican.
... — răspunse acesta ...e să vă spun și ...ă vă spun, s-ar ...ți să visați rău

...dea afară. O să ...ic. Treaba lui! ...dormindă. —

...ul. Pînă- ...ului ...ingi- ...ului ...ului ...ului

romanul la care lucrez

de vorbă cu scriitorul SZEMLER FERENC

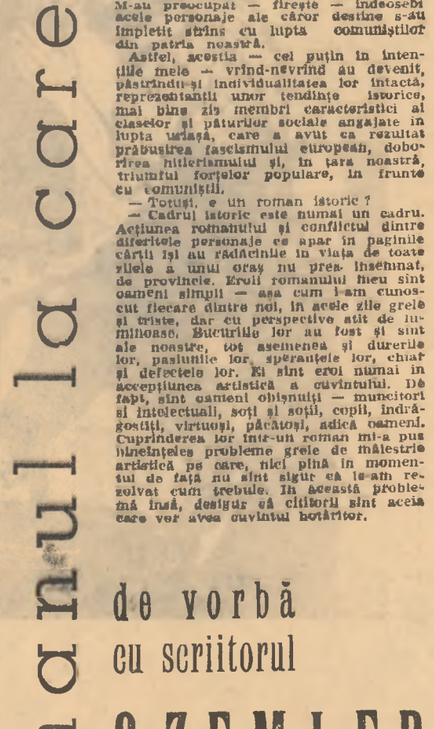

— Lucrez la terminarea unei trilogii.

— Romanul la care lucrez va încheia un capitol din viața eroilor mei. Acest capitol, din punct de vedere al construcției, este caracterizat prin faptul că romanul se leagă organic de alte două romane anterioare ale mele: Căderea arhanghelilor și Sfârșitul și deși e o lucrare cu totul de sine stătătoare, cu legile ei interioare și artistice independente, formează împreună cu cărțile amintite mai sus, un fel de trilogie.

— Care-i tema cărții?

— Din punct de vedere al conținutului, cartea cuprinde evenimente istorice importante — și dureroase (perioada dintre august 1916—august 1944), așa cum se reflectă ele în faptele și gîndurile acestor eroi. Nu am vrut să fiu cronicarul unei epoci sau al unei secțiuni de timp dintr-o epocă, nici nu mi-am propus, sau permis, să încerc să cuprind multitudinea cauzelor fenomenelor sociale (aceasta este sarcina istoricilor) ci — pe cît m-au ajutat puterile — am zugrăvit influența hotărîtoare a acestor evenimente asupra soartei eroilor mei. M-au preocupat — firește — îndeosebi acele personaje ale căror destine s-au împletit strîns cu lupta comuniștilor din patria noastră.

Astfel, acestia — cei puțin în intențiile mele — vrînd-nevrînd au devenit, păstrîndu-și individualitatea lor intactă, reprezentanții unor tendințe istorice, mai bine zis membri caracteristici ai claselor și păturilor sociale angajate în lupta tăioasă, care a avut ca rezultat prăbușirea fascismului european, doborîrea hitlerismului și, în țara noastră, triumful forțelor populare, în frunte cu comuniștii.

— Totuși, e un roman istoric?

— Cadrul istoric este numai un cadru. Acțiunea romanului și conflictul dintre diferitele personaje ce apar în paginile cărții își au rădăcinile în viața de toate zilele a unui oraș nu prea însemnat, de provincie. Eroii romanului meu sînt oameni simpli — așa cum i-am cunoscut fiecare dintre noi, în acele zile grele și triste, dar cu perspective atît de luminoase. Bucuriile lor au fost și sînt ale noastre, tot așa mențiunea și durerile lor, pasiunile lor, speranțele lor, chiar și defectele lor. Ei sînt eroi numai în accepțiunea artistică a cuvîntului. De fapt, sînt oameni obișnuiți — muncitori și intelectuali, soți și soții, copii, îndrăgostiți, virtuoși, păcătoși, adică oameni. Cuprinderea lor într-un roman mi-a pus bineînțeles probleme grele de măiestrie artistică pe care, nici pînă în momentul de față nu sînt sigur că le-am rezolvat cum trebuie. În această problemă însă, desigur că cititorii sînt aceia care vor avea cuvîntul hotărîtor.

VINUL de măcieș

FRAGMENT

Într-o dimineață, Peter și Laci ședeau față în față, la măsuța din locuința familiei Braun. Vremea s-apropia de ceasurile nouă. Pe pat zăceau o raniță bine îndesată, un vindiac împăturit și șapca lui Peter. Prin fereastra deschisă se auzeau vuiete ce din cînd în cînd se domoleau și-apoi tunau cu și mai mare intensitate. Coșurile fabricilor nu-și mai înălțau fumul spre cerul spălăcit, decît pe ici-colo. Orașul continua să mai fie considerat pămînt al nimănui. După luptele de acum două zile, nemții s-au retras spre nord. Mișcările lor, praful stîrnit, sticlirea parbrizului de la mașinile lor sau lucirea obiectelor de metal, puteau fi zărite aproape și cu ochii liberi, pe linia dintre comunele Piriieni — Chilia — Iliești și Porumbești — Dărăbani. Acolo se părea că și-au fixat noua linie de front. În oraș și la sud de el se aflau numai efectivele de pază aflate acolo în noaptea întoarcerii armelor, spre apus însă și spre sud-vest terenul era complet descoperit.

Peter privea îngîndurat la Laci. Într-adevăr, lucrurile se vor lămuri mai tîrziu. Asta i-o spusese și Dumitru, aseară, cînd s-au despărțit. Răbdare, calm și fidelitate față de acela căruia și pînă acum le fusese credincios. Și care au încredere în el. Am atît de multă încredere, spusese Dumitru surîzînd, încît i-am dat și armă în mînă. Peter pipăi tocul pistolului de la șold. Dumitru îl sfătuise să fie prevăzător, să nu folosească arma fără motiv serios, măcar în oraș. Încă înainte să se fi culcat și pe urmă în timp ce-l toropea somnul se gîndise cu o surprinzătoare siguranță la arma aceasta, care nu numai că-l ajuta să se apere, ci mai curînd exprima o legătură cu ceva ce nu cunoscuse pînă atunci. Cu acest sentiment și-l legase la șold azi dimineață și trecuse așa prin oraș, să-și aducă lucrurile din casa familiei Braun și să se întîlnească cu Laci. Oricum, numai întîmplarea făcuse că nu s-a folosit de el. Dacă ar fi ajuns acasă numai cu un ceas mai devreme, poate n-ar fi putut rezista tentației și cine știe în ce încurcătură s-ar fi vîrît.

Încă de dimineață, apăruse în casa familiei Braun, Olteanu cel strîmb de picioare și începuse s-o descoase pe Erzsike, căutînd să afle unde s-ascunde Peter. El știa, pasămite că Peter e-acolo, că nu poate fi în altă parte, să facă bine Erzsike să-i spună, că dacă nu, dă de bucluc. Ea, care de obicei e așa de blîndă și cuviincioasă, și-a ieșit din sărite. Olteanu, cu obișnuita lui morgă, s-a pomenit pentru prima oară înfruntat și ocărît de femeia furioasă. Și-a dat seama îndată că fata aceasta care-l ocărăște cum îi vine la gură, nu se teme de el. Olteanu luase cunoștință de evenimente cu obișnuita lui liniște. La urma urmei, orice schimbare s-ar întîmpla, pe el personal nu-l deranjează de loc. E doar limpede pentru toată lumea că el n-a făcut altceva, decît a îndeplinit ordine. A fost un funcționar de stat, la dispoziția superiorilor săi. Așa că el n-avea de ce să teme; ba, dimpotrivă, noua guvernare, fără îndoială are să se folosească de experiența lui de ani de zile, de priceperea lui profesională, de știința lui — și mai ales de bogatul material ce l-a putut aduna în funcția ce a avut-o la siguranță. Abia acum, în această clipă, și-a dat seama că lucrurile ar putea lua și o altă întorsătură. N-o mai vedea în fața lui numai pe Erzsike, ci mulțimea ce se ridică minioasă și într-o clipită îl poate călca în picioare.

Olteanu începu să se teamă. Dacă Peter ar fi ajuns în aceste clipe acolo, desigur s-ar fi întîmplat o nenorocire. În locul lui însă, veni Laci. Un timp ascultă din hol ocările aruncate peste capul detectivului. Cum a mărturisit mai tîrziu, aștepta ca fata să se repeadă cu unghiile la obrajii agentului cel strîmb de picioare. Acesta însă, a privit involuntar în urmă și l-a zărit. S-a întors brusc și a plecat grăbit.

Viața lui Peter ajunse iarăși la un punct, unde trebuia să privească cu îndrăzneală totul în față. Mai întîi pe el însuși. Uneori omul se lasă dus destul de comod de puhoiul evenimentelor; așa că nici nu-i nevoie să aleagă. Alteori însă, decizia atîrnă de întrebări din afară și atunci cu ajutorul unei anumite „rezervatio mentalis" toate problemele delicate pot fi date deoparte. Momentul de acum însă, ca o rachetă luminoasă lansată din avion, îi luminează cu o crudă claritate toate întortocherile vieții lui. Toate trebuiesc examinate rînd pe rînd, alese și așezate la locul cuvenit. Cuvîntul dat lui Dumitru, încă nu însemna că primește adăpostul ce i se oferise. Cu ajutorul lui Rodianu mai poate încă destulă vreme să lungească detașarea sa, ca să-și piardă urma printre mărăcinișurile închipuite sau reale ale grădinarilor regimentului; măcar pînă cînd poate rezolva cu ajutorul cuiva această poveste stupidă cu ostatecii. Numai că Peter, acum, își dădea seama, mai bine decît de orice, că nu poate cere ajutor de la oricine. El nu mai cere niciodată ajutor de la alții, decît de la Aioanei, Bara, Dumitru, Antim, Laci. Comuniștii au vorbit frățește cu el, prin Dumitru și Antim. I-au dat o muncă nouă. Cu dragostea și încrederea de demult. Deci viața are un sens... Și iarăși simți cum îl prinde liniștea, încrederea, bucuria.

Știa asta de aseară, cînd a dat mîna cu Dumitru. Poate că știa chiar de mai înainte, de aceea doar i-a întins mîna fără să mai stea pe gînduri. Noaptea s-a zvîrcolit mult timp fără somn pe divanul lui Rodianu, ascultînd zgomotele ce pătrundeau de afară pe fereastră. Din depărtare, cobora peste oraș vuietul împunător al pădurii de pe munte. Nu departe, în vale, șuierul susura, ca un robinet lăsat neînchis complet. Din cînd în cînd, cîte un șuier de locomotivă spărgea liniștea. Ornicul din turnul bătrînei catedrale gotice bătea și sferturile de oră, cel din turnul Casei comunale suna numai din ceas în ceas. Toate acestea le cunoștea de parcă nici n-ar fi sunat undeva în lumea din afară, ci de undeva din adîncul lui. Aceste zgomote cunoscute l-au copleșit și atunci cînd pe neașteptate și aproape fără voia lui s-a prăbușit în jurul lui lumea închisă în care trăise și a trebuit să iasă în cîmpul de luptă al vieții libere, dar primejdioase. Acestea l-au copleșit cînd a trebuit să înțeleagă că n-are altă scăpare, că trebuie să rămînă aici, dacă vrea să trăiască. Și-l copleșește și acum cînd, cu claritate nemiloasă, dar tot mai eliberatoare, își așează toate faptele pe cîntar și își spune răspicat concluzia de neocolit: da, la chemarea clasei muncitoare am luat arma în mînă și am să ridic arma împotriva lui Hitler, a lui Horty și-a întregii semințiii putrede a domnilor.

În această noapte de veghe, Peter a înțeles cu perfectă simplitate, că drumul vieții lui nu poate duce în altă parte. Toate acestea le simțise și înainte. Chiar și fără să vrea, faptele îl determinau să-o recunoască. Abia acum însă, o gîndea limpede. Abia acum vărsa în tipare materia informă. Era aceeași senzație care-l venea cînd, după multă frămîntare, i se cristalizase în minte schița viitoarei construcții; doar să le așeze în foaia planșei și să așterni totul pe hîrtie. Așa adormise, bucurat de acest simțămînt.

Poate această însuflețire l-a împins să treacă — înainte să fi venit aici — prin partea bombardată a orașului, după Dumitru îi prevenise, aproape interzicîndu-i-o. Voia să-și vadă pe Eva. A aflat-o acolo, în mica lor grădină pustie, stînd rezemată de grilajul bazinului secat și privind pierdută spre copacii foșnitori din deal. Eva crescuse mare; în atitudinea ei însă, se arăta acea liniște blîndă, aproape dureroasă, pe care o știa de mai demult. Inima lui Peter se strînse. O amintire de demult se amestecă printre gîndurile lui de acum. A trebuit să facă un efort, pînă și-a amintit. Canarul!... După amiaza aceea de toamnă, cînd canarul Evei zburase, ca să nu-l mai găsească niciodată. Peter și-a alungat amintirea ea tristă și în clipa următoare, cu un strigăt reținut, Eva i s-a aruncat în brațe. Atîta lucru are să-i ierte Dumitru. Și acest mic ocol l-a scutit să nu se repeadă drept în brațele lui Olteanu.

Inginerul își plimbă privirea cîteva clipe peste peisajul însorit de dincolo de ferestre. Pe urmă se uită iarăși la Laci. Ar fi bine, dacă ar veni odată Dumitru. I-o mai fi venind în minte și lui Olteanu vreuna și-o să apară și ăsta. Se-auzi o mișcare ușoară în hol. Intra Erzsike, într-un capot lung, cu capul legat și cu nelipsita tavă în mîini. Peter observă surprins în înfățișarea ei ceva ca înflorirea unei noi tinereți. Parcă speranța eliberării i-ar fi zugrăvit trandafiri în obraji și ar fi picurat foc în ochii ei, i-ar fi îndreptat șira spinării și i-ar fi rotunjit sînii. Peter, într-o clipă, întrezări fermitatea triumfătoare reapărînd. Și-a întors jenat privirile, parcă s-ar fi temut să nu-i citească cineva gîndul de pe față.

— Ei, vitează doamnă, ce mai e nou? — o întrebă Laci.

— Ciți agenți ai dat gata, de cînd am mai vorbit noi amîndoi aici? Nici n-am știut cît ești de curajoasă. M-aș fi purtat mai blînd cu soțul dumitale la uzină.

Riseră cîteștrei. Erzsike puse tava pe masă și se așeză. Sticla de pe tavă aruncă luciri vesele. Laci o luă în mînă și cu ton de cunoscător, spuse:

— Asta-i acel vestit vin de măcieșe, despre care ne-a tot povestit Bela. Da' parcă spunea că n-a mai rămas nici picătură din el.

Peter își aminti deodată de seara aceea, cînd în odaia lui Erzsike, sorbeau în trei din acest vin. Mai simte și acum răcoarea plăcută a băuturii și ușoara amețeală lăsată în urma ei. Parcă și aude glasul lui Braun, care, încălzit de băutură, tot spunea că pe naziști îi roade tifoxera... Și apoi glasul femeii, partă șoptind dintr-o nemaipomenită depărtare... „cineva are să apuce ziua aceea și are să-și amintească de suferințele și necazurile noastre...". Ce departe sînt toate acestea. Parcă nici n-ar fi fost adevărate. Totuși sînt așa de adevărate și de vii! Parcă ieri s-ar fi petrecut toate. Atunci s-a hotărît să rămînă aici, la cererea lui Dumitru. Acum, tot la cererea lui Dumitru s-a hotărît să plece.

— Nici nu mai avem altul. Sigur că n-avem. Bela a spus adevărul — spuse Erzsike surîzînd. Doar că sticla asta am ascuns-o. Mi-am zis: avem s-o bem dacă se întîmplă ceva deosebit, cînd ne întîlnim cu toții. Cînd au să vină eliberatorii. Cînd au s-o ia la fugă toți cei care ne-au amenințat și ne-au asuprit. E drept că mi-am închipuit că are să fie un piculeț altfel. Eliberatorii încă nu sînt aici, cei care ne-au chinuit mai pot să apară. De aceea m-am gîndit să scot sticla la iveală. Fiindcă acum, Peter, în loc să rămînă, pleacă. Cine știe cînd o să ne mai întîlnim. Așa se vede că noi trebuie într-una să ne luăm rămas bun.

Peter tresări. În vocea lui Erzsike sunase o undă de amărăciune care nu i se adresa lui. Fără îndoială că nu i se

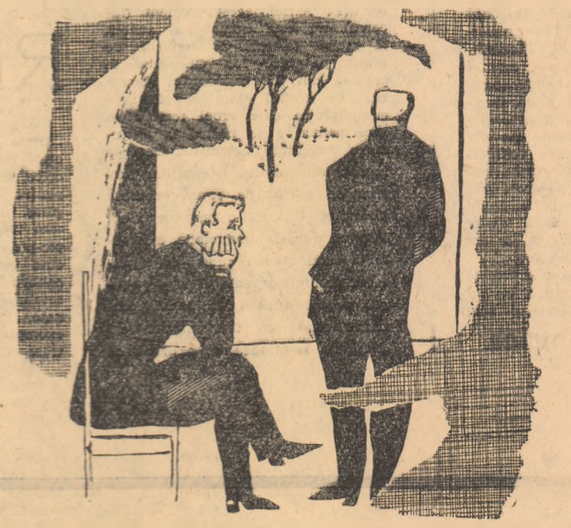

adresa lui. O amintire a răsărit din adîncul gîndurilor sale. Dintr-o mașină scundă, iese o femeie frumoasă. Își întinde mîna, parcă ar vrea să spună ceva. Din mașină iese un bărbat, care o îmbrățișează cu foc... Apoi, femeia nemișcată rămîne cu ochii țintă după mașina care pierea...

Peter nu-și dădu seama de ce, dar o întrebă pe Erzsike dacă mai ține minte această cumplită zi de vară tîrzie... În clipa următoare îl cuprinse rușinea. Ce prostie să întrebi așa ceva. Erzsike se înroși la față. Apoi își încruntă fruntea. Îi tremurau mîinile. Cînd vorbi, în glasul ei nu se simțea nici o emoție. Cel mult o tristețe mai amară decît cea obișnuită.

— Țin minte. Cum să nu. Mi-era un bun prieten. Un foarte bun prieten. Dacă soarta ar fi vrut altfel, poate mi-ar fi devenit soț. Era inginer electromecanic. Avea un cap minunat. În '40 a crezut că la Budapesta are să-i meargă mai bine. Acolo toți îl cunosc. Acolo a fost pusă în practică una din invențiile sale. Cum puteam să-l reținî? Savant, inventator, de care se mîndrea întreaga omenire. Să plece, m-am gîndit, chiar și cu prețul vieții mele, care aici se poate pustii. Și noi aici trăim... Iar el! ...În primăvara lui '42 l-au internat într-un lagăr de muncă. Nu s-au sinchisit că-i savant și inventator. L-au dus în Ucraina cu detașamentul special 401. Zece luni a săpat tranșee, a cules mine, a flămînzit, a mărșăluit, iar pe urmă l-au împușcat. Așa, fără nici o vină, l-au împușcat... Nu vă supărați că vă spun lucruri așa de triste. Peter m-a întrebat. Măcar am putut s-o spun cuiva. În sufletul meu, demult l-am îngropat. Dar știți cum îi. Un pic de speranță mai scapără. Acum n-a mai rămas nici atît. Știe și Bela. El a adus vestea. Bela-i un băiat foarte bun și-l iubesc din toată inima. Și-a făcut și soarta mi l-a păstrat sănătos, puternic, vesel. Altfel nici n-aș fi putut îndura atîta întuneric în jurul meu. Noaptea, cînd mă gîndesc cîți dintre ai mei au fost împușcați, zdrobiți în bătăi, gazați, spînzurați și cîți mai sînt tîrîți spre pieire, îmi vine să mă ridic și să alerg urlînd pe străzi, fiindcă nu-mi pot explica nicicum atîtea lucruri îngrozitoare și nu găsesc nici o consolare. Și atunci îi iau de mînă pe Bela, iar el și în somn știe ce mă doare. Așa mă mai liniștesc... Nu vă supărați... Hai, destupați sticla, să bem.

Au așteptat totuși, pînă a venit și Dumitru. N-a venit singur. A adus-o și pe Katalin. S-a așezat și ea în fața sticlei de culoarea porumbelelor. Peter îngîndurat mîngîie mîna mușchiuloasă a Katalinei. Se gîndea cu emoție la căsnicia ce se afla într-un buzunar al raniței. Katalin o ascundea de la începutul războiului. Și ea o păstrase pentru clipe ca acestea, pentru cine știe ce mare sărbătoare, fără îndoială. Peter nici în visele lui cele mai negre nu și-ar fi închipuit că sfărîmarea căminelor care i-au strîns trupul și sufletul, avea să tragă după sine și despărțirea lui de Katalin.

În dragostea lor puteau să fie și valuri mari și clipe senine, dar acum simțea că dragostea asta dă sens vieții lui. Fără ea, fără ajutorul Katalinei, n-ar fi putut ferma ca om cinstit în fața loviturilor primite în ultimii ani. Nici de acum n-are să fie altfel. Numai că n-are să mai poată, din cînd în cînd, să măsoare viața reală cu închipuirea. Nu se îndoia că în perspectiva acestei despărțiri, dragostea lui se întărește, devine mai cuprinzătoare decît înainte. Și clipa de rămas bun are să fie deci mai dureroasă. Peter simțea iarăși amărele contrazieri ale vieții, în care nici durerea, nici bucuria nu vin singure, ci întotdeauna se-arată împreună și nedespărțite ca cele două fețe ale medaliei. Dacă se temuseră că obligațiile sfîrecară în viață o matefie perfidă, dizolvantă, acum ar fi trebuit să se bucure de despărțire.

Peter privi prin odaie. Erzsike — după cum spusese — avea să-i păstreze și pe mai departe odaia, în aceleași condiții. Dar să plătească, adică, atunci cînd are să aibă bani. Cînd anume? De asta nici nu-i pasă. Tot ce are să afle e raniță. Mobila și alte lucruri i-au rămas la Jolan; acelea nu le socotise vreodată ca ale lui. O mare parte din cărți de asemenea acolo. De acestea îi părea rău. Cărțile le luase Laci. Trusa lui de desen are s-o păstreze Erzsike. Haine n-are altele decît cele care erau pe el. Așa că nimic. Poate ceasul de mînă. De acela îi e greu să se despartă. Niciodată nu-și putuse imagina timpul decît împărțit în porții de cîte o oră. De celelalte însă, nu-i părea rău. Se simțea ușurat, cum îl încearcă un sentiment de eliberare, de independență. Peste un ceas, are să pornească cu ranița în spate, împreună cu Dumitru. În urma lui nu rămîn decît amintiri. Doar acest oraș, care e tot atît al lui cît al tuturor celor care trăiesc în el. Numai trecutul, tinerețea, spre care nu mai poate trage nimic înapoi, fiindcă dăruise tot celor ce meritau să le dăruie. Pentru el n-a reținut nimic, în afară de cîteva obiecte de prosoape, periuța de dinți și un manual de gramatică. Acestea și tot bagajul lui, cu care pornește spre viitor. Și-i de ajuns.

Mîngîie iarăși mîna Katalinei. Fata îi surise. Cîtă putere și calm poate aduce prezența unei astfel de ființe. Oare Katalin nu simte durerea acestei despărțiri? Sau numai că și-o ascunde mai bine? Sau un tainic instinct îi șoptește că toate necazurile și încercările se vor isprăvi la urmă cu bine? În ei se ascunde încrederea iubiților în zarea luminoasă a vieții, în victoria dreptății, în frumusețea, în gloria ratiunii? Cine știe?... Peter însă știa că toate acestea le poate citi în ochii celei dragi. Și-l liniștea.

Erzsike a ridicat sticla cu vin de măcieșe. Laci a umplut cu grijă cele cinci pahare. Al șaselea l-a lăsat gol, așezat alături sticla.

— Pentru Bela! — spuse.

Pe urmă au ciocnit paharele. Lumina soarelui pătrundea prin lichidul străveziu. Peter privi la Katalin. Îi surise și ea. Și zîmbea. Zîmbeau cu toții. Puțin cam sfiicios, ca niște ființe îngînduraței. Zîmbeau.

Desene de RADU GEORGESCU

la „ziuă"

Iată, minerul crește-n bolta zilei
și întunericul îi lunecă
de pe umeri, de pe coapse,
înapoi spre-adîncul minei.

Mai arde încă,
abandonat lîngă genunchi,
lămpașul — palidă culoare a zilei —

Minerul calcă obosit pămîntul,
surîde spre prieteni...

Și-aș vrea să știu
pînă unde în adîncimi
se aud pașii lui
prin tuburile de orgă ale galeriilor?

uneltele trecute-n simbol

Vei, prelungiri de gesturi ca-n oglinzi...
Mai credincioase decît brațul lui
L-ați trăs pe om din lut
Spre Soare
Cu lucrurile toate la picioare.

Vei, prelungiri de gesturi ca-n oglinzi.

Mașinile supuse de departe
Nu știu tiparul mîinii (ce strîngea
Coarne de plug ori seceri).

Doar pe carte
Se mai apasă degetele zvelte
Cu dragostea ce încălzea cîndva
Rămase-n simbol primele unelte...

maturitate

Se împlinește arcul frunții calme
Zidită de tăcut, statornic pur,
Metalele-nțelepțirii palme
Dau sunet gesturilor pe măsură.

Maturitate! Suflet dă-nțelepțit
Să prelungești dintre oranzi spre soare
Și-ăi arcuri de trupuri ne-ntrupă
Cîntg rară elanurii de-nceputuri.

Maturitatea-ncepe cu sărutul
Sub aurile plaiș de sînu arginț.
Maturitatea-și arcuiește scutul

Ca pe-un alt piept la fața mea voghiă!

spații cucerite

M-am ridicat la mijloc de câmpie
Cu lumea ierbii-ntinsă la picioare
Și alb de bruma nopților târzii
Mă tem și sper și vreau și nu mă

Dar se adună zările înceaun
Încovoiate sub călcîie, grele,
Și eu străbat prin spații mari de

Și sui ca un pilon de pod pre

ILIE COSTA

Un debut literar

Schițele înmănunchiate în volumul „Estudiantina" de Mircea Radu Iacoban marchează debutul unui scriitor în formare, căruia-i este familiar mai ales mediul urban. M. Radu Iacoban știe să descrie exact o situație revelatoare, să observe atent reacțiile oamenilor, ca și frumusețile unui peisaj, exprimîndu-se adesea într-o frază alertă, și clară. Ca și lui Manole Auneanu nu-i sînt străine aspecte dureroase dintr-o copilărie nu prea îndepărtată, petrecută într-un tîrg moldovenesc unde gara constituia punctul cel mai atractiv, printre hamali trențăroși, ascunzînd dincolo de brutalitatea pe care le-o impunea mizeria, visuri mari și inimi generoase („Estudiantina") Dar cea mai mare parte a schițelor din acest volum au ca eroi tineri muncitori — însetați de învățătură ca filatoarea Ana („Întîlnire") sau șoferul student din „Coborîți la Universitate", bibliotecari, ori absolvenți de facultate care urmează să-și ocupe locul în viață și în societate. Așa dar o lume optimistă, tînără, căreia i se împlinesc toate visurile, care învață, iubește, muncește. Și totuși în mai toate aceste schițe autorul se mulțumește cu rolul de simplu observator, de înregistrator al unor succese ale vieții noastre noi, fără a încerca, decît rareori, un sondaj mai adînc în lumea eroilor săi. E drept, formula cea mai des utilizată de M. R. Iacoban e aceea a schiței cu poantă, în care sfîrșitul neașteptat, intervine rapid, clarificînd dintr-odată anumite înfruntări numai aparent dramatice. De pildă, finalul din schița „Întîlnire" unde aflăm că Ana, filatoarea, care îl uimește pe studentul din anul I Filologie cu bogăția cunoștințelor ei, este ea însăși studentă în anul III la fără frecvență. Tot așa în schița „De ce nu cad norii" avalanșa de întrebări pe care o pune un țăran tînărului agitator dintr-o brigadă cultural-științifică se dovedește o glumă pe care tatăl hîtru i-o face propriului său fiu. Și în bucata intitulată „În trenul de Nisipitul" îngrijorarea autorului de a fi surprins pe un muncitor forestier furînd din avutul obștesc se arată a fi provocată de o regretabilă eroare, întrucît corpul delict — sacul forestierului — era plin cu cărți, nu cu lemne.

Este fără îndoială și aceasta o modalitate de a scrie schițe, dar cîtă vreme rămîne singura, duce inevitabil la stereotipie. Ea poate fi totodată și expresia unei viziuni cam simplificatoare, ca să nu spun idilice asupra realității. Și această afirmație, din păcate, este sprijinită de multe schițe din prezentul volum. E desigur mai simplu și mai comod să alegi un erou — de pildă un tînăr absolvent al Facultății de Agronomie — și să-i pui în față obstacole aparente, decît să-l arăți ieșind învingător din încercări adevărate. Ne referim la schița „Cea dintîi scrisoare", unde autorul preferă să-și înfățișeze personajul în luptă cu niște greutăți imaginare (dezinteresul paznicului și al unui referent surd față de persoana sa, pustiul de la sediul gospodăriei pentru că toți erau plecați la lucru). Astfel schița amintită, deși nu lipsită de oarecare savoare, rămîne foarte trandafirie și cam neverosimilă.

Am întîlnit în volum și exemple de altă natură: o schiță bună care ne-a reținut în mod deosebit atenția, confirmîndu-ne că autorul ei posedă reale calități literare, este cea intitulată „Drum de noapte". Ea se detașează de cele mai multe bucăți ale prezentului volum tocmai pentru că are un subiect interesant, iar autorul a mers mai în adîncimea lucrurilor. În „Drum de noapte" se dezbate o problemă de etică foarte interesantă. Între doi șoferi, prieteni buni, izbucnește o ceartă înainte de plecarea în cursă, noaptea, pe un ger cumplit. Unul dintre ei îl criticase pe celălalt pentru că lua „ciubuc". Cel criticat primește o sancțiune și-i declară fostului prieten război pe viață. Marin e amărît că a pierdut prietenia lui Vladimir, dar e împăcat cu sine că a procedat așa cum i-a dictat conștiința. Pe drum are un accident și împreună cu ajutorul său mai speră să-i ajungă din urmă Vladimir cu camionul și să-i remorcheze. Vladimir îi ajunge, se oprește într-adevăr, constată accidentul, dar pleacă mai departe fără să spună nimic. Marin încearcă să-și explice și să justifice gestul fostului prieten, deși se gîndește cu teamă la îngheț. Vladimir se reîntoarce însă cînd se așteptau mai puțin, dar precizează că s-a întors doar pentru a-și lua actele aflate în păstrare la Marin. Băiatul care-l întovărășea pe acesta din urmă ghicește însă că, de fapt, „supăratul" se dusese la autobază după un cablu cu care să-i poată remorca. Gestul tovărășesc al lui Vladimir, ascuns sub o aparentă răutate, este și mai elocvent pentru caracterul recuperabil al personajului. Schița e convingătoare pentru că M. R. Iacoban urmărește aici, fără ostentația supărătoare din alte bucăți, rezolvarea unei situații veridice. Nu mai e vorba nici de dramatismul exterior din „Cea dintîi scrisoare", nici de idilismul schiței „O să fie nuntă mare", unde presupusa ceartă dintre niște colectiviști și președintele lor era „o simplă repetiție a brigăzii artistice".

Tînărul prozator dovedește suficiente resurse pentru a depăși cît mai curînd această primă etapă a scrisului său.

Eugenia TUDOR

Virtuțile unui poem

Ion Gheorghe se remarcă printr-o sensibilitate specială față de acele aspecte ale existenței prin care ea își dezvăluie dimensiunea ei dramatică. „Balada țăranului tînăr", publicată în numărul din 15 noiembrie 1962 al revistei „Luceafărul", confirmă această constatare. Poetul reia istoria tragică a lui Lazăr Cernescu, cîntată de Dan Deșliu în cunoscutul poem „Lazăr de la Rusca".

Ion Gheorghe aduce la rîndul lui un elogiu solemn tăriei morale și demnității comuniștilor. În perspectiva dispariției iminente, eroul își verifică trăinicia credinței și a atașamentului său față de popor. Poemul debutează copleșit de tăceri, apoi traversează tăcerile reveriilor melancolice, ale presentimentului morții, ale abnegației filiale, ale martiriului neînfrînt de tortură. Remarcabilă e capacitatea poetului de a sugera amenințarea apăsătoare prin reluarea unor elemente: există, cum am subliniat, un termen fundamental, care susține, prin revenirea lui neîncetată, întreaga atmosferă lirică a poeziei și anume *tăcerea*. „Balada țăranului tînăr" este aproape un poem al tăcerii, din miezul căruia irupe un imens și unic „hohot tragic", care „desfășurîndu-se" „ca un cordon incandescent", „arse munții peste piscuri". Astfel, acest element (tăcerea) nu este numai un atribut al morții (alături de tonurile de violet pe care Ion Gheorghe le presară din loc în loc) ci semnifică în același timp și sforțarea cumplită pe care eroul torturat o face pentru a se păstra la altitudinea demnității neștirbite. Tăcerea în fața dușmanului este ultima sarcină de partid pe care conștiința țăranului tînăr și-o impune sieși. Puterea aceasta invincibilă a eroului e susținută nu numai de fermitatea credințelor sale ci și de conștiința identificării în luptă pentru libertate cu toți martirii ei:

„Păsunea se-ntindea ca o arenă de
Unit / din loc în loc oprită de
Aspezi în ruină / Și ei își aminteau că parcă mai urcase / pe punțile acestui eșafod: / de două ori l-au zdrumicat pe roată / și parcă-și amintește același vînt / la care se rugase și mai înainte / să-i stingă tronul roșu-n care l-au înscăunat / de teamă că știa să lupte cu țăranii..."

Dar poetul interferează mereu planurile (eroic și tragic), ipostazele grandioarei eroice și ale suferinței demne substituindu-se reciproc. Iar această ultimă ipostază este susținută de simboluri proprii, cum ar fi simbolul cerbului care semnifică nobilețea, suferința și jertfa. Se impune relevată, de asemenea, expresivitatea aproape cinematografică a unor imagini. „Balada țăranului tînăr" de Ion Gheorghe (cu rezerva adusă

alb negru

cîtorva versuri mai puțin inspirate: „Încărunți zeița-n toate ramurile codrilor / și ploaia flutura din piete albe" sau „Ci vîntul aruncа destoinic trîmbele de apă / pe fața tînărului său țăran"), se numără, credem, printre cele mai realizate poeme, publicate în ultima vreme în revistele noastre literare.

Valeriu CRISTEA

Rime...

Orice tată cumsecade de familie,
orice mamă iubitoare și, în general,
orice om e în stare să înșghebe,
pentru a distra vreun copil drăgălaș, două-trei versuri jucăușe în
care mac-mac să rimeze cu lac și
pic-pic, cu pitic. Mai rău e atunci
cînd vedem unele versuri de acest
calibru apărînd la Editura Tineretului, frumos ilustrate și cartonate, în tiraje de cîte 15.100 de
exemplare. Iată cîteva exemple extrase din două volume de acest fel, recent apărute („Izvorul" de Mircea Micu și „Bucurii de primăvară" de Păuna Răzvan). Volumul „Izvorul" se deschide cu poezia „Primăvara".

„Pic, pic, pic...
Cîte-un pic
Streșinile plîng în soare".

În pagina următoare, citim în schimb poezia „Tic-Tic !":

„Tic-tic-tic !
Plînge un turturе pitic".

Trebuie să recunoaștem că mesajul celor două poezii nu e mult diferit. Concluzia care se desprinde totuși este că, în vreme ce o streașină întreagă face pic-pic-pic, un singur turturе nu spune decît tic-tic-tic !

Nu lipsește din volum nici poezia „Rațele", în care mac-mac-mac rimează cu lac, nici poezia „Un arici" („Un arici / cu ochii mici"), așezată alături de poezia „Licurici" („Licurici / cu aripi mici"). Rămîn, cu toate acestea, neacoperite, sectoare întregi ca: plici-plici-plici, poc-poc-poc, mor-mor-mor, ș.a.m.d. Ne gîndim ce minunate versuri s-ar putea scrie, de pildă, pe tema pleosc-pleosc-pleosc și trosc-trosc-trosc !

Volumul „Bucurii de primăvară" prezintă poate un mai mare interes și prin aceea că oferă cititorului mai multe variante ale unei aceleiași teme, uneori chiar, ale aceleiași poezii. Astfel, tematica din poezia „Furnica" e reluată după un timp de autoare, în cadrul aceluiași volum, în poezia „Furnica și Greierele", iar tematica din poezia „Mugurel" reapare, ca preocupare constantă, într-o formă schimbată — e drept — în poezia „Mugurașii". Să fie oare poezia „Furnica" varianta evoluată a poeziei „Furnica și Greierele", sau invers? Mai degrabă invers, căci versul trei din poezia „Furnica" (Știți voi ce face furnica / Nu stă toată ziulica / Robotește în grădină / Ca o bună gospodină"), trece în varianta „Furnica și Greierele", în locul primului vers, deschizînd energic poezia: „Robotind pe cîmp furnica / Nu stă toată ziulica !"

Bine a făcut însă poeta că n-a renunțat cu niciun chip la versul al doilea („Nu stă toată ziulica"), păstrat întocmai în ambele variante. Ar fi fost și păcat — e un vers în care niciun cuvînt nu poate fi clintit de la locul său.

Tudor ROTARU

Desenul la „Poemul despre Cuba" din pag. 8-a din nr. trecut a fost executat de Nică Petre.

„Olari". — BALOGH LUDOVIC

Duminică veselă

PETRE STOICA

Pe cer sînt patru nori de vată,
o pasăre lunguiață ce parcă
rămîne pe loc.
Privim în sus și plecăm mai departe
înroșiți de emoție.

La cămășile proaspete purtăm cravate de fosfor,
cineva are o cravată ca o pană de păun;
sîntem actorii unei piese
în care ne rostim prin gesturi
replicile iubirii duioase.

Venim din țările săptămînii
și iată, ne revedem
în drum spre debarcaderul
cu vase albe și multe rîndunele scînteind
peste apă.

Sub coroana teiului foarte bătrîn
frunzărim ziare, bem bere
ascultînd o poveste ce poate nici nu-i o
poveste,
ne fotografiem zgomotoși lîngă un urs,
numai îndrăgostitul tace:
sprijinit de salcie desenează în gînd
profilul iubitei frumoase ca Leda.

Chiar acum
urcîndu-mă în helicopter, din văzduh
aș arunca un curcubeu —
sufletul mi-ar cuprinde astfel
scena imensă pe care
oamenii rîd, se îmbrățișează și pleacă
într-o oglindă înrămată cu flori.

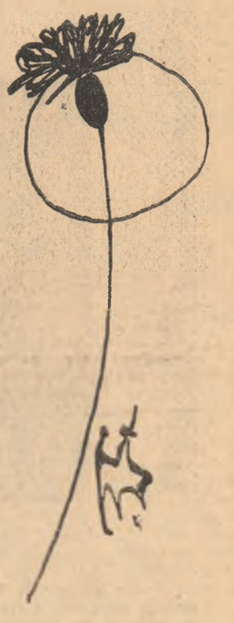

Marea dilemă a unui autor

FOILETON
de Ion Băieșu

Primesc într-o seară un telefon.

— Dumneata, tovarășe, ai scris o carte, da?

— Am scris.

— Se numește „Noaptea cu dragoste" și a apărut la Editura pentru literatură, da?

— Exact.

— Poți să vii puțin în oraș? Ne întîlnim în fața Gării de Nord. Vreau să stăm de vorbă cîteva minute. Dacă ai curajul...

Mă credeți sau nu mă credeți, dar eu vă spun pe cuvînt de onoare că m-am dus la întîlnire. Adică am avut curajul. M-am întîlnit în fața Gării de Nord, cu un om cu o înfățișare gravă, serioasă. Purta sub braț cartea mea.

— Te-am chemat, îmi zise el sever, să-ți spun ca pe viitor să nu-ți mai bați joc de cititori.

— Îmi pare rău — am încercat să mă apăr — eu am încercat să fac tot ce-mi stă în putință... ca să zic așa, pe măsura talentului...

— Ai răbdare. Hai să deschidem cartea. De exemplu la pagina 83. Aici e schița „Lupta", care se întinde pînă la pagina 95.

— Ți se pare prea lungă?

— Un moment. Urmează apoi pagina 96, cu schița „Doi oameni într-unul". După asta urmează din nou pagina 81, cu text din schița „Din aceeași grupă", pe care am mai citit-o o dată la pagina 70. Peste o pagină apare încă o dată schița „Lupta". Mă rog, schița nu e rea, dar de ce o pui, frate, de două ori în volum? În sfîrșit, citești ce citești și dai iar de schița „Doi oameni într-unul". O singură pagină, pentru că în pagina următoare începe un text fără titlu. Bănuiesc că e din „Apel general", schiță pe care o văd trecută în sumar, dar care în volum nu apare. Acuma te întreb pe dumneata: ai vrut să-ți bați joc de cititori, sau așa e vreun sistem nou, modernist, de paginație? Fă-mă să înțeleg.

Năuc, îl las în stradă și dau buzna în prima librărie de pe Calea Griviței. În întreb pe vînzător:

— „Noaptea cu dragoste" ai?

— De ce? Mă întreabă el suspicios.

— Vreau s-o cumpăr.

Se apleacă spre mine și-mi șoptește:

— Fii serios. Cumpără altceva. Asta e o carte complet aiurea. Nu înțelegi nimic din ea. Aici e o pagină, dincolo alta. Pentru ăi 4,30 lei pe care vrei să-i dai, îți vînd mai bine niște tiribombe.

Am stat năuc în fața lui vreo cinci minute. Omul se uita la mine nedumerit, pînă cînd i se făcu milă

— Da' de ce suferi așa? Ești cumva autorul?

— Da, chiar autorul.

— Lasă, nu te supăra, ești tînăr, mai scrii și altele și poate atunci o să-ți scoată editura o carte normală.

— Totuși, am zis eu, n-ar trebui să fac o reclamație?

— Nu cred. Să nu zică oamenii că ai pică pe ei. Pe urmă, cînd o să te mai duci cu o carte...

N-am mai zis nimic. Mi-am văzut de treabă. În fond, m-am gîndit, dacă mi-au intuit talentul cititorii, or să mă citească și așa, pe ghicite și sărite. Dacă nu, treaba lor.

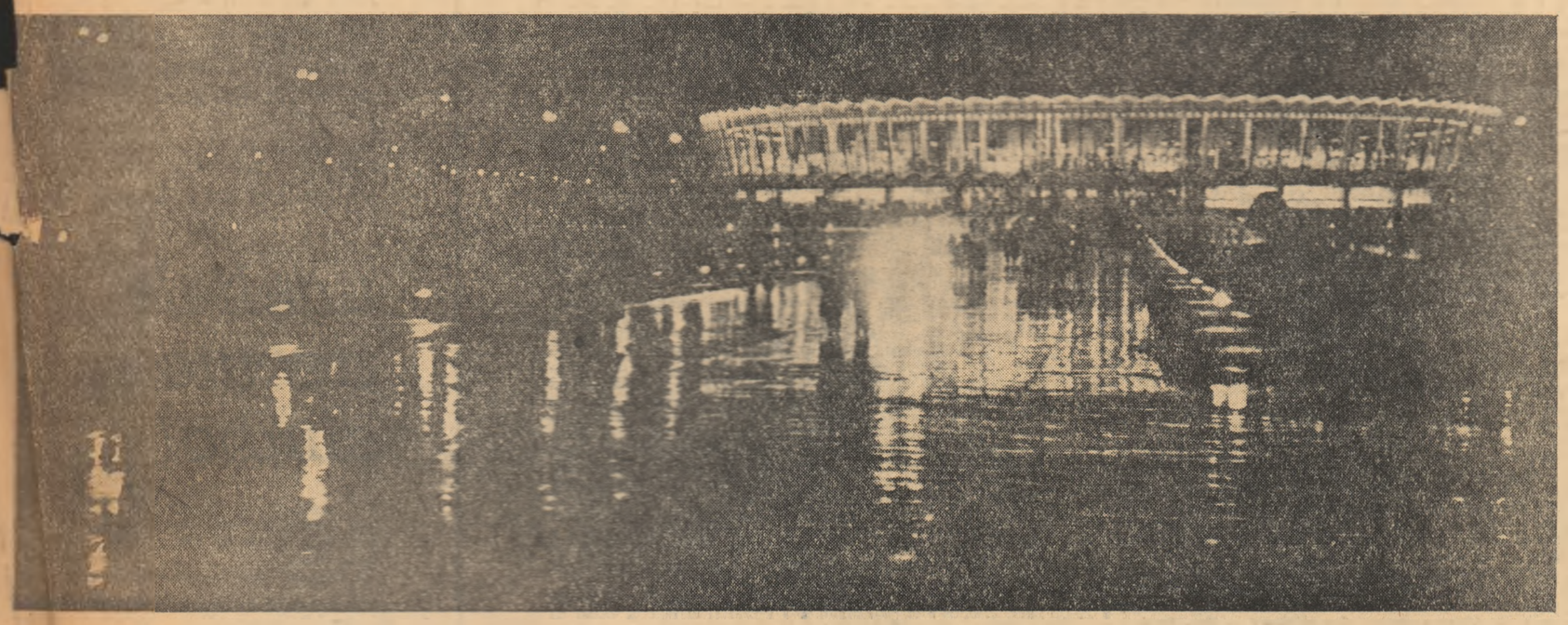

Foto: S. DAN

LIMBA POEZIEI

(Urmare din pag. 1)

de literatură. În vechime nu se rima. Rima a în versificație, un progres. Iată că această poersului e amenințată a fi detronată. Cu ce o vom e imagine strălucitoare și ce gînd revelator vor nii versului liber, ca să înlocuiască sonoritatea, imei? Ce gînd și ce imagine le-a interzis obligația de a împerechia aceleași sunete?

nsard, luceferii pleiadelor noastre își iau și alte e pildă, nu se feresc de acel hău al vocalelor, ", pe care îl justifică și Ronsard. În poemele tozi contemporani am remarcat cu regret că ic cade greșit, consonantele se aglomerează, apătă, armonia, muzicalitatea dispar. Procea nu ne entuziasmează. Totuși, se impune să temerarilor noștri inovatori.

nu trebuie respinse de la început. Din moți scriitori au discutat, de-a lungul anilor și și discută încă, astfel de probleme, de ce E drept, cititorul romîn, chemat astăzi la al culturii, nu este, încă, blazat, nu s-a săpoezia clasică. Să primim, totuși, cu îngă-, această experiență. În cadrul ei se vor manifesta temperamente excepțio-re formalele consacrate sînt un fel de pat o constrîngere, o restrîngere, o mutilare. incredibil, bogata recoltă culeasă de pe ri de teorii, merite să rogă trezească nouă ept.

— Geometrii sînt fericiți: divergențele, neînțelegerile, certurile lor n-au cum să se prelungească!

„Ale artiștilor, însă, sînt interminabile".

Pînă la ce punct programul de înoire elaborat de un magistru francez acum patru secole se potrivește cu tendințele revoluționare ale barzilor noștri, e un semn de întrebare.

Un scriitor tînăr are dreptul și chiar obligația să se reînoiască pe sine însuși, dar nu poate reînoi o întreagă literatură. Pretenția aceasta ni se pare oarecum peremptorie.

Pînă să ceară libertatea de a-și modifica expresiunea artistică, Ronsard scrisese și publicase mii și mii de versuri academice, impecabile.

Tot așa, marele poet belgian, de limbă franceză, Emile Verhaeren, a adoptat versul liber și l-a dus la o inegalată strălucire, după șase volume de strofe turnate în tiparele tradiționale. Înțelegem nevoia de reînoire a lui Verhaeren, dar n-o înțelegem pe-a junelui bard romîn, care, poate, n-ar fi capabil să scrie o strofă ca toată lumea: lucrul acesta cere vreme și migală. Iar epoca noastră este a vitezei.

Ca să ajungă la formula originală de azi, Picosso a pictat decenii întregi, academic, lucrări de mare valoare, care l-au consacrat.

Numai un mare cunoscător al meșteșugului, un om cu experiență vastă își poate aroga misiunea de reformator. Nu poți reforma un lucru în ale cărui secrete n-ai pătruns adînc de tot.

Ronsard a reclamat, de asemenea, dreptul de-a inventa și de-a transforma cuvîntul. El cerea îmbogățirea, varietatea, întărirea limbei prin sporirea vocabularului. Acest vocabular urma să fie cules din diferite regiuni ale țării, din graiul poporului, din seva pămîntului, iar nu din arsenalul de arhaisme, în speță de latinisme. (El însuși, Ronsard, obosise pînă atunci de latinisme).

Cu vremea, experimentîndu-le, prințul truverilor a renunțat la multe din revendicările sale.

Și-a dat singur seama că geniul limbei, voința populară, evoluția firească a graiului resping inovațiile nefirești, inadaptabile. Crescînd în autoritate, înțelepciune și experiență, gloriosul poet s-a reîntors la formele consacrate, la simplicitate, la sobrietate. Maturitatea i-a ordonat mai puțin elan reformator. Limba nu cere revoluții. Evoluția îi ajunge.

Către sfîrșitul vieții, Ronsard a încetat să mai compună expresii inedite. N-a mai făcut verbe din substantive și din adjective, în genul a oribiliza de la „oribil", a se valetiza de la „valet" etc.

Tot așa, Eminescu al nostru, din substantivul izvor a ticluit verbul izvorăsc. În poezia „Vezi rîndunelele se duc", el scrie:

În lumea asta sînt femei
Cu ochi ce izvorăsc scîntei...

A vrut să înțeleagă, probabil, Eminescu, „din ochii cărora izvorăsc scîntei".

Se spune, corect, „apele izvorăsc din stîncă, din pămînt". Ochii pot arunca, dar nu pot izvori scîntei.

Mă întreb, totuși, dacă obiecțiunile criticilor, privitoare la stihul citat, sînt juste și dacă expresia incriminată nu este mai curînd o inovație fericită a marelui poet, decît o regretabilă scăpare din vedere.

Desigur, nu trebuie să mergem prea departe cu această buclucașă transformare a substantivului în verb, cum a făcut, de pildă, mai acum cîțiva ani, un talentat poet autohton, scriind: „m-am îngerit", adică am devenit înger.

În toate există o măsură. Să le încercăm pe toate. Nu putem sta pe loc, nu ne putem încrusta în vechile formule. Asemenea aluatului, limba nefrămîntată se usucă. Dar nici să nu sărim peste cal. Îndrăznind, să ne controlăm, totuși.

Cînd e unit cu bunul simț, cu bunul gust, și, mai ales, cu modestia, talentul nu greșește niciodată. Scriitorul nu inventează forme lingvistice. El înregistrează, confirmă și adoptă expresii impuse de uzul popular. Cu atît mai bine, dacă poporul primește și răspîndește legile, cuvintele dăruite de poet.

Victor EFTIMIU

Redeschiderea cenaclului „N. Labiș"

Sub egida revistei „Luceafărul", marți, 8 ianuarie anul curent, la Casa Scriitorilor, și-a reluat activitatea cenaclul literar „Nicolae Labiș". Cei aproape 80 de participanți la ședința inaugurală au ascultat cu acest prilej un fragment din povestirea „Un om și lucrurile sale" a tînărului prozator băcăoan George Bălăiță, și poemul „Fructele Zeiței" de Ion Gheorghe.

Lucrările au fost apoi viu discutate. La discuție au participat: acad. Geo Bogza, Eugen Barbu, I. D. Bălan, Al. Oprea, Ioanichie Olteanu, N. Stoian, Rodica Iulian, Adrian Beldeanu, Maria Tudor, Darie Novăceanu și alții.

Ședințele cenaclului se țin în fiecare marți la orele 19, la Casa Scriitorilor. Cei care doresc să citească în cenaclu, sînt invitați să trimită lucrările lor secțiilor de poezie și proză ale revistei „Luceafărul".

PROFILUL CONTEMPORAN AL TEATRULUI

În cadrul unei discuții organizate din inițiativa „Gazetei literare", un număr de regizori ai teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" au examinat rezultatele experienței lor creatoare din ultimii ani, s-au referit la proiectele prin a căror realizare țintesc să dea spectacolelor îngrijită pregătire un profil contemporan, o expresie în măsură să ofere cadrul cel mai bun dezbaterii temelor actualității la un înalt nivel artistic.

Discuția a avut loc în prezența directorului teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" — Lizuar Vrabie, care a arătat preocupările teatrului pentru un repertoriu axat pe problemele contemporaneității. Tot în introducerea discuției, secretarul literar al teatrului, Tudor Steriade, a prezentat criteriile care au stat la baza alcătuirii repertoriului stagiunii 1962—1963. Preocuparea de căpetenie s-a îndreptat spre dramaturgia românească contemporană. Spectatorilor li se vor prezenta în stagiunea aceasta piesele românești: „O stacană vinăt" de I. Hristea (premiera a avut loc de curînd) și „Proștii sub clar de lună" de Teodor Mazilu. Se lucrează la definitivarea piesei „Gardul cu iederă" de Lia Mamaliga. Se discută includerea în repertoriu a unor piese sovietice de Vera Panova, A. Volodin și S. Alimin. Vlad Mugur a montat piesa „Farfuria" de Paul Quentin. Din repertoriul universal mai sînt prevăzute piesele: „Cezar și Cleopatra" de G. Bernard Shaw (regia: Lucian Pintilie), „Opera de trei parale" de Brecht (regia: Liviu Ciulei), „Război și pace" (regia: Dina Negreanu). Vor fi reprezentate și două piese ale dramaturgului occidental W. Saroyan. Vor fi reluate spectacole mai vechi care s-au bucurat de succes.

Iată cîteva din chestiunile abordate cu prilejul discuției:

Liviu Ciulei s-a referit în cuvîntul său la necesitatea ca teatrul să aibă un profil artistic distinct, întemeiat pe înțelegerea profundă a exigențelor timpului: „Obligația noastră majoră — a spus Liviu Ciulei — este de a participa activ la creșterea colectivului nostru artistic, astfel încît acesta să capete o personalitate de sine stătătoare și bine definită. Mai concret: un colectiv de artiști cetățeni, responsabili de arta lor, în stare să lupte conștient împotriva formulelor mestecărețești, a rămășițelor de falsă tradiție — atît sub aspect profesional cît și etic. Fenomenul trebuie studiat cu pătrundere, pentru a nu se ajunge la rezolvări superficiale. Trebuie să regîndim componența colectivului. Cîteva acțiuni în această direcție au avut loc și în trecutul nostru. Aducerea regizorului Vlad Mugur face mai omogenă colectivul de regizori. A fost invitată în secretariatul literar. Dar în această privință — deocamdată — colectivul de actori. Formula pentru care optez eu: un teatru de înalt nivel, teatru agitatoric, cu formă contemporană. Un teatru poate fi nou, nu prin supunerea la modă, prin schimbări de decor (mașiniști care schimbă tot felul de mobilele în văzul publicului — etc.). Nu astfel de elemente determină nou. Pas cu pas, în munca noastră, trebuie să descoperim adevăratul nou, nou-ofensiv, să-l descoperim din viață, să urmărim cum se reflectă în noi ca interpreți. Să nu ne ferim de a apela numai la formulele deja încercate, verificate, cu care să mergem «la sigur»...".

Referindu-se, în continuare, la montarea „Operei de trei parale", Liviu Ciulei a spus: „Noi nu urmărim neapărat o „specializare brechtiană", nu acesta este desigur scopul nostru. E vorba de un spectacol care, prin structura și prin condițiile sale specifice, obligă pe actori să practice un teatru de tip nou, în care ideea este transmisă direct și cu toată claritatea posibilă. Reușita actorului constă aici nu numai în virtuozitatea interpretativă în sensul obișnuit (complexitatea caracterului exprimată mimic, vocal, etc.); de multe ori actorul e chiar silit să renunțe la mijloacele cunoscute drept expresive, pentru a fi nemijlocit transmițătorul ideii pregnante, situată — ea, ideia — în primul plan. Cum să rezolvi concret o astfel de sarcină? Actorii nu prea au antrenament în această — nouă — direcție care contrazice maniera obișnuită. Fiecare actor este obligat să descopere, în munca de zi cu zi, la repetiții, noi mijloace de expresie, părăsind pentru moment — și cu anumite consecințe pentru viitorul său artistic în genere — ceea ce „știa" mai înainte. Apoi el trebuie să abordeze — lucrînd la spectacolul Brecht — o gamă de interpretare cu care (iarăși) nu este obișnuit, să cînte, să danseze, într-un cuvînt să realizeze actorul complet, teatrul complet. Menționez că vor face parte din distribuție noi interpreți: Maria Tănase și Margareta Pislaru. Un astfel de spectacol impune și înoirea plasticii, renunțarea la spectaculosul în sine, etc. În general, solicitarea este foarte intensă, pretențiile — mari, totul în acest spectacol brechtian determină descoperirea și aplicarea unui limbaj nou, adecvat, contemporan".

Dinu Negreanu: Eu cred că toți avem de învățat din experiența unui asemenea spectacol. Unitate în varietate, îmbinate în spirit contemporan, o diversitate de stiluri creatoare, de individualități — iată ce ne trebuie. Aș vrea să insist puțin asupra următoarei probleme: spectacolele realizate de teatrul nostru tind la o solicitare mai intensă a gîndirii spectatorului. Acesta trebuie socotit un colaborator. Să nu i se dea soluții de-a gata, ci să fie antrenat în dezbatere, să se simtă și el răspunzător, să găsească moduri de rezolvare a problemei dezbătute pe scenă. Regizorii veniți de curînd în teatrul nostru, Lucian Pintilie, Vlad Mugur — caută să aplice principiul permanentei căutări, singura modalitate de a discredita șablonul. Personal, sînt preocupat de realizarea concretă a principiilor enunțate în montarea dramatizării „Război și pace". De fapt, aceasta nu este numai o „dramatizare", ci și o confruntare a lui Tolstoi cu actualitatea. Urmăresc o egală contemporaneizare și ca regizor al comedici italienești „Bertoldo la curte". Apelînd la mijloacele „Commedici dell'arte" vreau să transmit prin această piesă idei cu un ecou viu în actualitate.

Liviu Ciulei: Avem datoria ca spectacolele noastre să fie atractive și în conținut, și în formă, să avem săli pline seară de seară. Să desființăm granițele dintre succesul de sală și succesul de stimă. Realizarea unei opere artistice solicită azi mai mult ca oricînd creatorilor investirea unei mari „cantități de gîndire" — dacă se poate spune așa. Trebuie să interesăm pe spectator.

Dinu Negreanu: Există în teatrul nostru piese interesante sub aspect tematic, dar de o realizare nesatisfăcătoare. Mă refer, de exemplu, la piesa lui Paul Everac, „Costache și viața interioară". Problema e interesantă, dar rezolvarea ei prezintă serioase slăbiciuni.

Lucian Pintilie: Eu cred că secretul adevăratei originalități este în raportul sincer, personal — neumbrit de nici o prejudecată — al regizorului cu opera pe care o interpretează. Iată cîteva prejudecăți mai înrădăcinate: tiparul actoricesc, propriul tipar de „mise-en scène", sau (foarte grav) tiparul altora. Pe lîngă efectele evident binefăcătoare ale turneelor teatrelor din U.R.S.S., din țările socialiste și din alte țări, vreau să semnalez pericolul pe care-l prezintă introducerea unor mijloace scenice lipsite de organicitate. Se produce cîteodată un transfer neinspirat de mijloace, ducînd la o falsă originalitate artistică. Uităm prea des că o piesă de teatru este un univers particular în care temperamentul dramaturgului, structura sa interioară, apartenența sa politică, reacțiile sale cele mai intim legate de această structură, de această apartenență trebuie tălmăcite ca atare. Practic însă constatăm că, adeseori, acest univers artistic — expresia unei realități obiective — este tălmăcit confuz, prin mijloace inadecvate care, în ultimă instanță și de fapt, trădează superficialitatea profesională. Sînt cazuri cînd, prin neînțelegerea universului specific, un regizor montează o piesă de tip analitic, cu mijloacele teatrului brechtian, etc. Artistul-regizor trebuie să sesizeze cu mare pătrundere ideologică și cu o mare finețe profesională viziunea diferențiată a autorilor (chiar și atunci cînd s-ar părea că intervin elemente apropiate, comune). Vă dau un exemplu, din proză: deosebirea mare, după părerea mea, între universul lui Marin Preda și cel al lui Velea. Diferența specifică trebuie sesizată de regizor. Ar fi stupid ca o comedie de Mazilu să fie montată cu mijloacele cerute de o comedie de Mirodan. Un factor esențial: regizorul să se identifice cu substanța piesei, refuzînd cu îndîrjire tentațiile modei, fără să fie timorat de suspiciunile criticii dramatice sau de neînțelegerile temporare. Se întîmplă ca o interpretare viguroasă — care, prin confuzie, poate să pară „tradițională" — să ridice obiecții nedrepte.

Vreau să mai precizez că opera dramatică nu este un univers închis și definitiv constituit, ea reflectă viața în necontenită schimbare și se poate îmbogăți mereu cu sensuri noi. De aceea regizorul trebuie să comunice permanent cu viața care invită — mai ales ea — la inspirație și profunzime. E bine ca noi să polemizăm — cu fiecare spectacol să contrazicem viziunea altor regizori asupra aceleiași piese, să polemizăm — ceea ce se face rar — cu propriile noastre spectacole anterioare. Aici intervine o altă problemă importantă, aceea a raportului cu actorul. Sîntem primii responsabili în a supraveghea jocul actorului în a preveni osificarea, ispita cabotinizării. Și să nu se creadă că acest cabotinism este numai ceea ce se știe „în general" că este. Există un cabotinism al simplității. Tot așa cum există și un cabotinism al jocului fals romantic, fals patetic, grandilocvent. Sincer vorbind, nu puțini actori vădesc fenomene de îmbătrînire, de manieră și închistare. Aici — vreau să precizez — vîrsta nu joacă nici un rol.

Cîteva cuvinte despre munca mea în această stagiune. Continuu lucrul la „Cezar și Cleopatra". De curînd a avut loc premiera cu „Proștii sub clar de lună" de Teodor Mazilu. Am căutat să fiu cu adevărat contemporan în montarea acestor piese, să realizez dezideratul exprimării directe, imediate, a substanței dramatice. În lumina celor spuse mai înainte, adică utilizînd mijloace deosebite de la o piesă la alta (așa cum deosebite sînt și piesele respective), formulînd adevărul fiecărei opere. Deși știu că acest gen de montare ridică imediat bănuiala că aș fi „tradiționalist", am dorit să realizez din piesa lui Hristea un spectacol de caracter, de studiu analitic, de tensiune psihologică. Iar în spectacolul cu piesa lui Teodor Mazilu am căutat să realizez o veche dorință, viziunea de caricatură esențializată, cu un puternic conținut filozofic, utilizînd din plin metafora scenică cu funcțiile ei de generalizare.

★

Preocupările colectivului de regizori ai teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" merită, credem, toată atenția. Publicînd aceste opinii, redacția și-a propus să contribuie la dezbaterea atît de necesară în legătură cu mijloacele cele mai bune pentru constituirea în jurul fiecărui teatru a unui colectiv omogen, capabil să realizeze un stil al său, un stil specific de comunicare cu spectatorul. Redacția „Gazetei literare" invită și colectivele regizorale ale altor teatre să-și spună cuvîntul asupra problemelor ridicate de regizorii teatrului „Lucia Sturdza Bulandra".

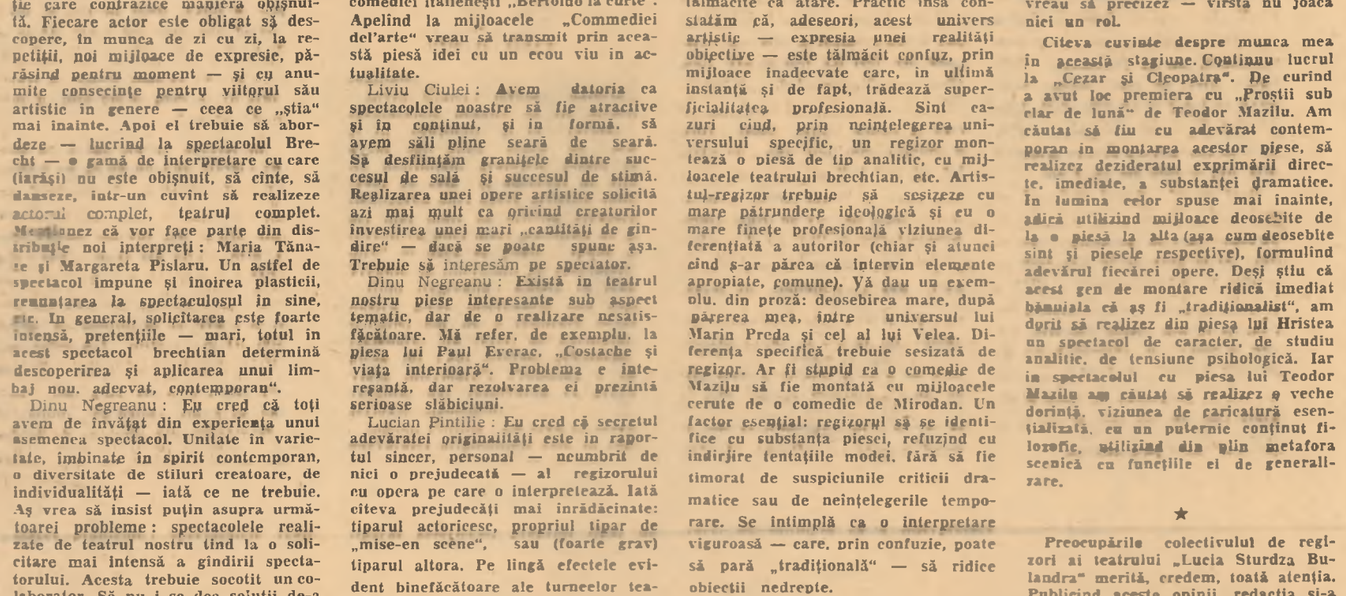

ION POPESCU-GOPO
COMPOZIȚIE CUNEIFORMĂ

(Din desenele pentru expoziția care se va deschide în curînd la Moscova)

Comentarii la o expoziție

— Ce părere ți-a făcut, prietene, expoziția amatorilor deschisă la București?

— Îmi permit să am părerile oarecum împărțite, dacă nu pe genuri cel puțin pe lucrări... Expoziția cuprinde ulciuri, grafică și sculptură ca și cîteva lucrări mici în ceramică. E a treia bienală republicană de artă plastică. Sînt prezenți artiști amatori din toată țara cu lucrările selecționate din expozițiile regionale. Orașul București e prezent cu 63 de lucrări frumoase. Îmi pare rău că n-am găsit un catalog tipărit al expoziției necesar vizitatorilor ca și curiozităților de cronicar...

— În acuarelă nu găsesc un ton general superior, majoritatea lucrărilor expuse mergînd pe teme convenționale și pe un colorit clasic...

— Este o interpretare a genului într-un stil convențional de care pictorii amatori încă nu s-au depărtat. Dar sînt și excepții: tempera lui Ciobanu Gh., lăcătuș CFR, Buzău, intitulată *Natură statică* e frumoasă și emoționează...

— Bineînțeles că ai dreptate. Are premiul III... Și *Peisajul din Viena* al Vandei Mihuleac, *Iarna* lui Popescu Mircea (contabil, Brașov) ori *Peisaj industrial* al lui Gh. Catană (inginer constructor, Baia Mare) sînt lucrări care se detașează prin culoare, compoziție, sensibilitate și interpretare personală a subiectului... Îmi plac și *Copacii* oarecum geometrici ai lui Csatai Emil. Csatai e din Lupeni. Lupenii au mai dat și pe Udrea cu un monotip *(Între colectiviști)* și pe Nicolae Piss tot cu un monotip interesant *(Tractoriștii)*. E semnificativă participarea celor trei mineri. S-ar zice că întunericul din fundul pămîntului îi împinge să înțeleagă mai bine formele și culoarea. Meritul e al lor, total.

— Dar din grafică, ce-ți place mai mult?

— Bag de seamă că s-au impus mult bucureștenii: Bronițchi Elena premiul I. E o pictoriță talentată. Mă bucură prezența tușantoasă a lui Șuteu Iulius care are o linie viguroasă, e stăpîn pe mișcare și compoziție și e plin de subtilitate... Îl văd premiat întîiul la sculptură cu lucrarea *Cîntăm bucuria vieții*. O compoziție bogată, foarte frumos închegată.

— E un vechi membru al cercului plastic al casei raionale de cultură „N. Bălcescu", unul dintre cei mai buni sculptori și graficieni amatori. Păcat că lucrarea lui nu a fost așezată mai bine în expoziție. Pare cam pusă la colț...

— Îți plac afișele? Mie mi se par cam prea îngrămădite lucrările de grafică...

— Îmi place mult *Atomul în slujba păcii* (mențiune) și afișul *Hamlet* ale lui Dan Ionescu, un grafician cu o concepție personală și originală. Afișul *Cartea pentru copii* (premiul II) semnat Alfred Zach mi se pare numai ilustrativ.

— Iată-ne și în sala mare a tablourilor mari. Lucrarea lui State Marin *În campania de toamnă* care are premiul I e într-adevăr și mare și frumoasă. Am remarcat-o încă de la fața orășenească.

— State e un băiat de talent și de mare viitor. Dacă acum la 17 ani e în stare să dea o asemenea interpretare, în cîțiva ani prin muncă și studiu serios va ajunge foarte departe.

— Nu înțeleg de ce portretul *Agronomului din Săbăreni* (Vlad Vlădescu, arhitect) atît de expresiv și valoros, atît de bine gîndit și compus, e umbrit într-un colț de expoziție. E o pînză de mare valoare... Îmi place și puternicul portret *Dansator amator* al muncitoarei Ana Constantin. Un premiu II *Fabrica din Fălticeni* de Moisi Gherasim. E un peisaj în care pictorul amator nu a reușit să extragă elementele dominante ale lucrării, compoziția fiind cam încărcată. O altă „temă" este electrificarea și agricultura, care e realizată cu mult stil și finețe. Stilpul irizat de înaltă tensiune cumpănește frumos peisajul de dealuri cu lanuri pe fondul mov pastel al unui munte îndepărtat la scăpătatul zorilor *(Peisaj* de Vlad Vlădescu, arhitect).

— Ca și aici, unde pictorița înțelege și exprimă viguros munca de strîngere a recoltei. Lucrarea are un ritm pe verticală întrerupt de orizontale scurte. Culori frumoase, grup dinamic, perspectivă largă *(G.A.S. Blaj* — Ioana Marinescu, cooperatoare Sibiu).

— Tot sîntem la peisaj, ce zici de *Cheiul Dîmbovița* al lui Monea Pătru?

— E unul dintre puținii pictori care reușesc să prindă orașul într-un singur ton de culoare. Albastrul lui violet e evocator și caracteristic. Notațiile suplimentare de puțin galben ruginiu și verde șters redau atmosfera de toamnă bucureșteană pe o valoare nouă în care e și poezie și legănare și duritate. E un autentic poem de toamnă distins cu premiul II.

— Dincoace peisaj industrial. *Cazangeria Uzinei Vulcan* mă ține pe loc și mă pune pe gînduri.

— E lucrarea lui Mihai Gheorghe, un tînăr de valoare, îndrăznel cu pensula și culoarea. E o sinteză de uzină. Surprinde munca uriașă a omului prin cîteva linii de culoare puternică. Are conținut, contraste și profunzime. Știe să și privească, să și interpreteze... I-am mai văzut de fapt în atelierul lui improvizat și alte lucrări pe care n-am înțeles de ce nu le-a expus. Poate că ar fi avut succes mai mult...

Ne oprim în fața a două inscripții: *Prima zi de școală* — Soare Georgeta și laterala *„Premiul II"*. O compoziție pe stări sufletești delicate reprezentînd împărțirea cărților de școală elevilor într-o clasă luminoasă.

— Există în expoziție și în multe lucrări un ton sufletesc și o nuanță de intimitate ceea ce e semnificativ și binevenit. Atît în *Marina* Genovevei Georgescu, unde albastrul adînc e completat ca imagine de verticala fină a unui catarg și a caselor înalte, cît și în lucrarea *Tinerii* a clujencei Eleonora Pop, care prezintă o scenă de stradă pe culori umbrite, constat că se ajunge la un rafinament de culoare conjugat liniilor de expresie: emoția pentru privitori e dublă. Îmi place acest gen.

— Aici e un portret pe o singură culoare cu două-trei tonuri de gri. E interesant, nu? *(Fată la pian* — Mihăescu Vintilă, elev din Caracal).

— Denotă și sensibilitate artistică și pricepere. Legănarea mîinii pe clape, prelungirea siluetei și atmosfera generală degajată de lucrare te pune în fața unui gînd și a unei chemări. Nu-i deloc urîtă această îmbinare de vis și realitate.

Reține ochii o pînză jucată vioi în culoare: *Creatorii de păpuși* ai Irinei Nițescu. Pictura lui M. Lăzărache, tehnician, surprinde nu numai privirea: are o notă personală și o interpretare a zvîrcolirii de culoare pornită de la dur și dusă pînă la rafinamentul cald al nuanței *(Natură statică, peisaj, flori)*. O notație mai deosebită de culoare încearcă Dorina Nicolae, Ploiești *(Natură statică)* pe o linie plină de contur, în timp ce Ghiță Gh. tehnician, București, prin lucrarea *Pace* aduce o stilizare a elementului popular într-o viziune oarecum modernă, exprimată concret și cu valoare de simbol. Am reținut procedeul pictural original: pastel cu ceară. E o lucrare de frumoasă expresie.

— Păreri finale!? Ce zici de sculptură?

— E latura deficitară a mișcării plastice de amatori. Cu unele excepții ca basoreliefurile lui Șuteu, *Panoul decorativ* al lui Palffy Arpad și cele trei sculpturi mici în lemn, de vitrină. Ar fi timpul să se stimuleze mai mult această latură de expresie plastică, atît în capitală cît și în țară.

— Ți-au plăcut sculpturile mici în lemn ale lui George Mucibabici? Eu le găsesc excepționale!

— L-am cunoscut pe sculptor. Lucrează abia de un an. I-am văzut acasă cîteva portrete de mare sinteză, foarte expresive, lucrate cu nerv și pasiune și cu o mare înțelegere a mișcării și caracterului figurilor omenești. E un veritabil artist care merită întreaga noastră atenție. Premiul III acordat în această expoziție este un foarte bun îndemn pentru el!

— Ai văzut *Poveștile ilustrate*? (Vlad Frosina—Piatra Neamț). Au ceva din icoanele pe sticlă ale veacului trecut, cu deosebirea că sînt prea încărcate. Desenul ar trebui să fie mai simplu și mai stilizat, iar notația de culoare și intervenția staniolului să nu fie dominante. Ideea este interesantă și merită a fi reluată.

— E expusă și o lucrare mică în dimensiuni, care trece din basm în legendă și din legendă într-un simbol inactual. Subiectul folosit în această lucrare, călărețul cu suliță care omoară un pește dintr-un rîu, e o viziune pe care eu nu o accept.

— Succesul expoziției este însă faptul cel mai important. Îl socotesc drept una din marile realizări ale mișcării artistice de amatori...

— La care trebuie adăugat că vizitatorul nu trebuie să uite că o lucrare de artă expusă și apreciată public este și un omagiu adus celor care au depistat talentele, le-au îndrumat și le-au dat ceva din dragostea și chemarea lor spre artă. Succesul elevului este și succesul mașterului. Cu cît vom avea meșteri mai mulți și mai pricepuți printre amatori, cu atît și valoarea artistică a lucrărilor expuse va fi mai mare.

Baruțu T. ARGHEZI

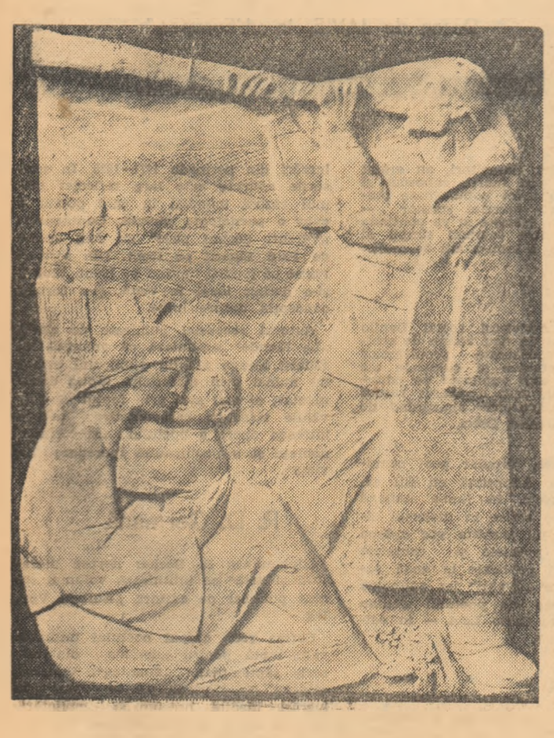

IULIUS ȘUTEU
(Premiul I, — Expoziția de artă plastică a artiștilor amatori — Faza republicană)
„Cîntăm bucuria vieții"

f i l m

Un film de serie

„Dă-i înainte fără grijă" e unul dintre filmele care nu poate stimula decît considerații despre tipuri și procedee. Principala lui trăsătură individuală este că n-are individualitate. Situat la pragul de jos al producției de comedii, e totuși semnificativ, în măsura în care minimele ca și maximele, pot caracteriza situația unui gen într-o anumită cinematografie.

E un film făcut cu o teribilă sărăcie de mijloace — din resturi și surogate. Actorii, regia, decorurile și mai ales scenariul au calitatea mărfurilor soldate periodic de marile magazine. Respiră, mai ales, o lipsă de convingere. De aceea filmul acesta care pescuiește la întîmplare în recuzita cîtorva zeci de ani de comic cinematografic și acumulează un foarte mare număr de gaguri pe suta de metri de peliculă, dă impresia de oboseală, de efect greoi pe care ți-o lasă un număr acrobatic de mîna a treia.

Mai supărătoare e degradarea unor bune momente din vechea cinematografie. Punctul de pornire e promițător. O întreprindere, „The helping hand" — în traducere aproximativă „o mînă de ajutor" — procură salariați gata să facă față la orice situații. Cu o lipsă de inventivitate într-adevăr remarcabilă, scenariul oferă unei regii și unor actori pe măsură numai situații dinainte folosite. Șiruri străvechi quiproquo-uri ale vodevilului, echivocuri verbale — o scenă întreagă e construită pe omonimia dintre „bridge" (pod) și jocul de cărți cu același nume. Pantalonii unui boxer cad în timpul meciului. De cîte ori au căzut, de cînd Chaplin a folosit efectul acesta într-unul din filmele sale mai slabe de început „Domnișoara Charlot"?

Antologia degradată trimite gîndul la alte momente faimoase din vechile comedii. Meciul de box dintre un omuleț agil și o namilă atletică a fost folosit de mai multe ori de Chaplin, apoi de Pat și Patachon. În actualul film al lui Rogers, comicul se anemiază pentru că actorul, amuzant cu aparițiile, e departe de agilitatea lui Charlot. Scena cu „patul secolului" (unul dintre funcționarii „Minei de ajutor" e pus să facă demonstrație de reclamă cu un pat cu mecanisme menite să asigure confortul dar care se dereglează) e un duplicat sărac cu duhul al unui episod de geniu: mașina de mîncat din „Timpuri noi" cărcia muncitorul Charlot îi servea drept cobai îngrozit.

Un film de acest tip merită să fie luat în discuție doar întrucît oboseala pe care o denotă — chiar în raport cu serințele „seriei B" a fabricatelor de mîntuială — e simptomatică.

Există o criză a comediei în producția occidentală de filme și revistele de specialitate o evocă adesea.

Ca factură, „Dă-i înainte fără grijă" n-are nimic comun cu tradițiile mai sobre ale comediei engleze. Ca și filmele făcute în cinstea cîte unui cîntăreț de rock sau de twist, imită deschis comedia de duzină americană și nu se ferește nici de trivialitate. Dacă am compara această peliculă — firește nu cu un Chaplin, Keaton, Lloyd sau Frații Marx, ar fi nepotrivit și nedrept — ci cu nenumăratele filme turnate de vreunul dintre aparițiile efemere, de Snub Pollard, sau Larry Lemon — deosebirile desemnează o curbă coborîtoare. Comedioarele acelea semănau și ele destul de tare una cu alta. N-aveau nici mari semnificații satirice, erau făcute să amuze, să declanșeze rîsul. Erau asemănătoare în cadrul unui tip, nu se fereau de repetiții, făceau risipă de torte, de frișcă și de picioare în spate, deșășurau totuși în găsirea „gagului" o inventivitate certă și aveau o vitalitate cuceritoare. Actorii cu înfățișarea stilizată caricatural — o pălărie tare, o mustață pieptită — se plimbau prin regiunile comicului cu ușurință, cu viteză și ingeniozitatea cu care Snub Pollard circula în minusculul său automobil magnetic.

Excepțiile există desigur și e vorba de un fenomen de ansamblu. Dar el se poate constata în forme și la niveluri diverse: dispariția marilor actori comici, a tipurilor marcate și populare; degradarea echipelor sau cuplurilor contrastante. Încă de la sfîrșitul ultimului război, locul Fraților Marx sau al lui Stan și Bran a fost luat de doi mășcărici, Abbott și Costello. Altă latură e și transformarea în convenționale comedii bulevardiere a comediei de salon care prin jurul lui 1935 dăduse autentice capodopere, în stare să comunice cu grație dansantă observații satirice, ca filmele lui Gregory La Cava: „Valetul domnișoarei", „Adevărul indrăcit" etc.

Cu respirația lui scurtă, cu acumularea lui nediscriminată și neritmată de gaguri reluate, „Dă-i înainte fără grijă" ilustrează fenomenul de decădere la nivelul lui cel mai de jos.

Altă observație se poate face cu privire la oportunitatea filmului la noi. Publicul de toate vîrstele, tineretul mai ales, caută comediile și actuala peliculă engleză nu e mai dăunătoare ca fabulațiile pseudo-istorice de felul „Miracolului lupilor". Prin acumulare însă astfel de filme au un efect trivializant, antieducativ. E o problemă de proporții. Au rulat la noi în ultimii ani cîteva bune comedii occidentale — „Apartamentul", ori în ciuda lungimilor „Frumoasa americană". Cu puțin efort, proporția se poate schimba. Comediile lui Jacques Tati nu sînt cunoscute de spectatorii noștri.

Silvian IOSIFESCU

Omul de lîngă tine

Fabula filmului conține premize interesante, iar invitația la grijă față de omul care îți e apropiat — înclusă abil în țesătura acțiunii — corespunde unor imperative etice actuale. În fond, prezența — pe ecran — a soției „neglijate" devine mobilul unei polemici împotriva egocentrismului și a viziunii înguste asupra vieții de familie. Dragostea tumultoasă dintre inginerul Ticu și Corina nu-și va păstra permanent prospețimea și tinerețea, dacă între cei doi tineri — deveniți soți — nu se va stabili și comuniunea intelectuală cuvenită. Refuzul inginerului de a accepta realizarea profesională a soției, dorința oarbă și blamabilă de a o izola în universul mărginit al gospodăriei personale declanșează conflictul. Așa cum spuneam, punctul de plecare se dovedește ingenios. Precum se știe, Paul Everac a mai utilizat în lucrările sale drept cadru al acțiunii, șantierul hidrocentralei de la Bicaz. Nici în privința aceasta nu se află în fața unei zone încă neexplorate de el. Amintesc astfel de amănunte, pentru a-mi legitima speranțele firești pe care le aveam înainte de a viziona filmul. Însă din nefericire — „Omul de lîngă tine" (realizat de regizorul Horea Popescu) nu izbutește să răspundă — decît în mică măsură — așteptărilor mele. Ca și în alte cazuri similare, deficiențele scenariului influențează negativ această compoziție cinematografică. Paul Everac se lasă ademenit de formule stereotipe și rezolvări convenționale, neglijînd să întreprindă investigații psihologice mai îndrăznețe. Se observă — e adevărat — intenția autorilor (scenarist, regizor) de a sugera prin anumite detalii desfășurarea unor furtuni sufletești (spre exemplu, în scenele care urmăresc să înfățișeze solitudinea deprimantă a Corinei). Nu asistăm însă la confruntarea vibrantă între factorul nou — evident la fiecare dintre cei doi protagoniști — și rămășițele unei mentalități retrograde. Corina are de învins repulsia condamnabilă față de condițiile mai dificile ale vieții pe șantier. Ticu este — așa cum menționam — dominat de porniri egoiste. Evoluția unor oameni angrenați într-o pasionantă dispută etică trebuie să marcheze accentele ei grave și semnificative. În film însă, nu se produce gradația dorită, ci gama amplă de stări sufletești este parcursă rapid și neconvingător. Complicațiile care intervin — proiectul conceput de Ticu este respins de conducere temporar, inginerul nu mai lucrează în sectorul lui, soțic intre timp reintră în producție, generozitatea prietenului care aplică tacit calculele efectuate de inovatorul neînțeles, începutul unei idile între Corina și un inginer prieten — nu pot susține eșafodajul scenariului. Everac — și implicit regizorul — introduc în cursul filmului o serie de personaje episodice a căror figă caracterologică rămîne mult prea sumară, inexpresivă. Finalul filmului mi se pare cu totul ilogic. Întrecerea între automobilul lui Ticu și motocicleta tînărului său prieten se soldează cu accidentarea inginerului. Oare trebuia să fie introdusă și această întîmplare pentru ca dramatismul filmului să fie mai intens? Cred că în ansamblu — scenariul lui Paul Everac este artificios, confecționat, nu transmite autenticitatea și tensiunea vieții. Nu odată platitudinea copleșește dialogurile, răpindu-le fluența și firescul. Regia filmului nu a dispus de un material literar bogat și ca atare nici inventivitatea regizorală nu s-a putut manifesta din plin. O echipă de buni interpreți (Silvia Popovici, Ilarion Ciobanu G. Calboreanu, Marcel Angelescu, Grațiela Albini și alții) au susținut cu corectitudine partea actoricească a filmului, rămînd însă bineînțeles și ei handicapați de carențele scenariului. Mi s-au părut reușite cîteva cadre înfățișînd natura montană și freamătul șlocotitor al șantierului.

Mihai BOTEZ

PROFILUL CONTEMPORAN AL TEATRULUI

În cadrul unei discuții organizate din inițiativa „Gazetei literare", un număr de regizori ai teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" au examinat rezultatele experienței lor creatoare din ultimii ani, s-au referit la proiectele prin a căror realizare țintesc să dea spectacolelor în pregătire un profil contemporan, o expresie în măsură să ofere cadrul cel mai bun dezbaterii temelor actualității la un înalt nivel artistic.

Discuția a avut loc în prezența directorului teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" — Lazăr Vrabie, care a arătat preocupările teatrului pentru un repertoriu axat pe problemele contemporaneității. Tot în introducerea discuției, secretarul literar al teatrului, Tudor Steriade, a prezentat criteriile care au stat la baza alcătuirii repertoriului stagiunii 1962—1963. Preocuparea de căpetenie s-a îndreptat spre dramaturgia românească contemporană. Spectatorilor li se vor prezenta în stagiunea aceasta piesele romînești: „O singură viață" de I. Hristea (premiera a avut loc de curînd) și „Proștii sub clar de lună" de Teodor Mazilu. Se încrează la definitivarea piesei „Gardul cu iederă" de Lia Marmeliuc. Se discută includerea în repertoriu a unor piese sovietice de Vera Panova, A. Volodin și S. Antonov. Vlad Mugur a montat piesa „Fochet" de Paul Quentin. Din repertoriul universal mai sînt prevăzute piesele: „Cezar și Cleopatra" de G. Bernard Shaw (regia: Lucian Pintilie), „Opera de trei parale" de Brecht (regia: Liviu Ciulei), „Lichea cu parale" (regia: Dinu Negreanu). Vor fi reprezentate și două piese ale dramaturgului occidental W. Saroyan. Vor fi reluate spectacole mai vechi care s-au bucurat de succes.

Iată câteva din chestiunile abordate cu privire la discuție:

Liviu Ciulei pe scurt în cuvîntul său la necesitatea ca teatrul să aibă un profil artistic distinct, întemeiat pe înțelegerea profundă a exigențelor timpului: „Obligația noastră majoră — a spus Liviu Ciulei — este de a participa activ la creșterea colectivului nostru artistic, astfel încît acesta să capete o personalitate de sine stătătoare și bine definită. Mai concret: un colectiv de artiști cetățeni, responsabili de arta lor, în stare să facă conștient imposibilă formarea monstruozităților, a rămășițelor de falsă tradiție — atît sub aspect profesional cît și etic. Fenomenul trebuie studiat cu pătrundere, pentru a nu se ajunge la rezolvări superficiale. Trebuie să regîndim componența colectivului. Cîteva acțiuni în această direcție au avut loc și în teatrul nostru. Aducerea regizorului Vlad Mugur face mai omogenă colectivul de regizori. A fost înființat și secretariatul literar. Dar în fapte prea mărunte — deocamdată — colectivul de actori. Formula pentru care optez este: un teatru de înalt nivel, teatru agitatoric, cu formă contemporană. Un teatru poate fi viu, nu prin suprapunerea la modă, prin soluții de scenă (mașiniști care schimbă ușor un mobilele în văzul publicului — etc.). Nu astfel de elemente înnoitoare sînt. Pas cu pas, în munca noastră, trebuie să descoperim adevărul pas, nou-ofensiv, să-l descoperim din viață, să urmărim cum se reflectă în noi ca interpreți. Să ne ferim de a apela numai la formulele deja încercate, verificate, cu care să mergem «la sigur»...".

Referindu-se, în continuare, la montarea „Operei de trei parale", Liviu Ciulei a spus: „Noi nu urmărim neapărat o „specializare brechtiană", nu acesta este desigur scopul nostru. E vorba de un spectacol care, prin structura și prin condițiile sale specifice, obligă pe actori să practice un teatru de tip nou, în care ideea este transmisă direct și cu toată claritatea posibilă. Reușita actorului constă aici nu numai în virtuozitatea interpretativă în sensul obișnuit (complexitatea caracterului exprimată mimic, vocal, etc.); de multe ori actorul e chiar silit să renunțe la mijloacele cunoscute drept expresive, pentru a fi nemijlocit transmițătorul ideii pregnante, situată — ea, ideia — în primul plan. Cum să rezolvi concret o astfel de sarcină? Actorii nu prea au antrenament în această — nouă — direcție care contrazice maniera obișnuită. Fiecare actor este obligat să descopere, în munca de zi cu zi, la repetiții, noi mijloace de expresie, părăsind pentru moment — și cu anumite consecințe pentru viitorul său artistic în genere — ceea ce „știa" mai înainte. Apoi el trebuie să abordeze — încrîncd la spectacolul Brecht — o gamă de interpretare cu care (iarăși) nu este obișnuit, să cînte, să danseze, într-un cuvînt să realizeze actorul complet, teatrul complet. Menționez că vor face parte din distribuție noi interpreți: Maria Tănase și Margareta Pîslaru. Un astfel de spectacol impune și înoirea plasticii, scenografiei la spectacolului în sine, etc. În general, solicitarea este foarte intensă, pretențiile — mari, totul în acest spectacol brechtian determină descoperirea și aplicarea unui limbaj nou, adecvat, contemporan".

Dinu Negreanu: Eu cred că toți avem de învățat din experiența unui asemenea spectacol. Unitate în varietate, îmbinate în spirit contemporan, o diversitate de stiluri creatoare, de individualități — iată ce ne trebuie. Aș vrea să insist puțin asupra următoarei probleme: spectacolele realizate de teatrul nostru tind la o solicitare mai intensă a gîndirii spectatorului. Acesta trebuie socotit un colaborator. Să nu i se dea soluții de-a gata, ci să fie antrenat în dezbatere, să se simtă și el răspunzător, să găsească moduri de rezolvare a problemei dezbătute pe scenă. Regizorii veniți de curînd în teatrul nostru, Lucian Pintilie, Vlad Mugur — caută să aplice principiul permanentei căutări, singura modalitate de a discredita șablonul. Personal, sînt preocupat de realizarea concretă a principiilor enunțate în montarea dramatizării „Război și pace". De fapt, aceasta nu este numai o „dramatizare", ci și o confruntare a lui Tolstoi cu actualitatea. Urmăresc o egală contemporaneizare și ca regizor al comediei italienești „Bertoldo la curte". Apelînd la mijloacele „Commedici del'arte" vreau să transmit prin această piesă idei cu un ecou viu în actualitate.

Liviu Ciulei: Avem datoria ca spectacolele noastre să fie atractive și în conținut, și în formă, să avem săli pline seară de seară. Să desființăm granițele dintre succesul de sală și succesul de stimă. Realizarea unei opere artistice solicită azi mai mult ca oricînd creatorilor investirea unei mari „cantități de gîndire" — dacă se poate spune așa. Trebuie să interesăm pe spectator.

Dinu Negreanu: Există în teatrul nostru piese interesante sub aspect tematic, dar de o realizare nesatisfăcătoare. Mă refer, de exemplu, la piesa lui Paul Everac, „Costache și viața interioară". Problema e interesantă, dar rezolvarea ei prezintă serioase slăbiciuni.

Lucian Pintilie: Eu cred că secretul adevăratei originalități este în raportul sincer, personal — neumbrit de nici o prejudecată — al regizorului cu opera pe care o interpretează. Iată cîteva prejudecăți mai înrădăcinate: tiparul actoricesc, propriul tipar de „mise-en scène", sau (foarte grav) tiparul altora. Pe lîngă efectele evident binefăcătoare ale turneelor teatrelor din U.R.S.S., din țările socialiste și din alte țări, vreau să semnalez pericolul pe care-l prezintă introducerea unor mijloace scenice lipsite de organicitate. Se produce cîteodată un transfer neinspirat de mijloace, ducînd la o falsă originalitate artistică. Uităm prea des că o piesă de teatru este un univers particular în care temperamentul dramaturgului, structura sa interioară, apartenența sa politică, reacțiile sale cele mai intim legate de această structură, de această apartenență trebuie tălmăcite ca atare. Practic însă constatăm că, adeseori, acest univers artistic — expresia unei realități obiective — este tălmăcit confuz, prin mijloace inadecvate care, în ultimă instanță și de fapt, trădează superficialitatea profesională. Sînt cazuri cînd, prin neînțelegerea universului specific, un regizor montează o piesă de tip analitic, cu mijloacele teatrului brechtian, etc. Artistul-regizor trebuie să sesizeze cu mare pătrundere ideologică și cu o mare finețe profesională viziunea diferențiată a autorilor (chiar și atunci cînd s-ar părea că intervin elemente apropiate, comune). Vă dau un exemplu, din proză: deosebirea mare, după părerea mea, între universul lui Marin Preda și cel al lui Velea. Diferența specifică trebuie sesizată de regizor. Ar fi stupid ca o comedie de Mazilu să fie montată cu mijloacele cerute de o comedie de Mirodan. Un factor esențial: regizorul să se identifice cu substanța piesei, refuzînd cu îndîrjire tentațiile modei, fără să fie timorat de suspiciunile criticii dramatice sau de neînțelegerile temporare. Se întîmplă ca o interpretare viguroasă — care, prin confuzie, poate să pară „tradițională" — să ridice obiecții nedrepte.

Vreau să mai precizez că opera dramatică nu este un univers închis și definitiv constituit, ea reflectă viața în necontenită schimbare și se poate îmbogăți mereu cu sensuri noi. De aceea regizorul trebuie să comunice permanent cu viața care invită — mai ales ea — la inoire și profunzime. E bine ca noi să polemizăm — au fiecare spectacol să contrazicem viziunea altor regizori asupra aceleiași piese, să polemizăm — ceea ce se face rar — cu propriile noastre spectacole anterioare. Aici intervine o altă problemă importantă, aceea a raportului cu actorul. Sîntem primii responsabili în a supraveghea jocul actorului, în a preveni osificarea, ispita cabotinizării. Și să nu se creadă că acest cabotinism este numai ceea ce se știe „în general" că este. Există un cabotinism al simplității. Tot așa cum există și un cabotinism al jocului fals romantic, fals patetic, grandilocvent. Sincer vorbind, nu puțini actori vădesc fenomene de îmbătrînire, de manieră și inchistare. Aici — vreau să precizez — virsta nu joacă nici un rol.

Cîteva cuvinte despre munca mea în această stagiune. Continuu lucrul la „Cezar și Cleopatra". De curînd a avut loc premiera cu „Proștii sub clar de lună" de Teodor Mazilu. Am căutat să fiu cu adevărat contemporan în montarea acestor piese, să realizez dezideratul exprimării directe, imediate, a substanței dramatice. În lumina celor spuse mai înainte, adică utilizînd mijloace deosebite de la o piesă la alta (așa cum deosebite sînt și piesele respective), formulînd adevărul fiecărei opere. Deși știu că acest gen de montare ridică imediat bănuiala că aș fi „tradiționalist", am dorit să realizez din piesa lui Hristea un spectacol de caracter, de studiu analitic, de tensiune psihologică. Iar în spectacolul cu piesa lui Teodor Mazilu am căutat să realizez o veche dorință, viziunea de caricatură esențializată, cu un puternic conținut filozofic, utilizînd din plin metafora scenică cu funcțiile ei de generalizare.

★

Preocupările colectivului de regizori ai teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" merită, credem, toată atenția. Publicînd aceste opinii, redacția și-a propus să contribuie la dezbaterea atît de necesară în legătură cu mijloacele cele mai bune pentru constituirea în jurul fiecărui teatru a unui colectiv omogen, capabil să realizeze un stil al său, un stil specific de comunicare cu spectatorul. Redacția „Gazetei literare" invită și colectivele regizorale ale altor teatre să-și spună cuvîntul asupra problemelor ridicate de regizorii teatrului „Lucia Sturdza Bulandra".

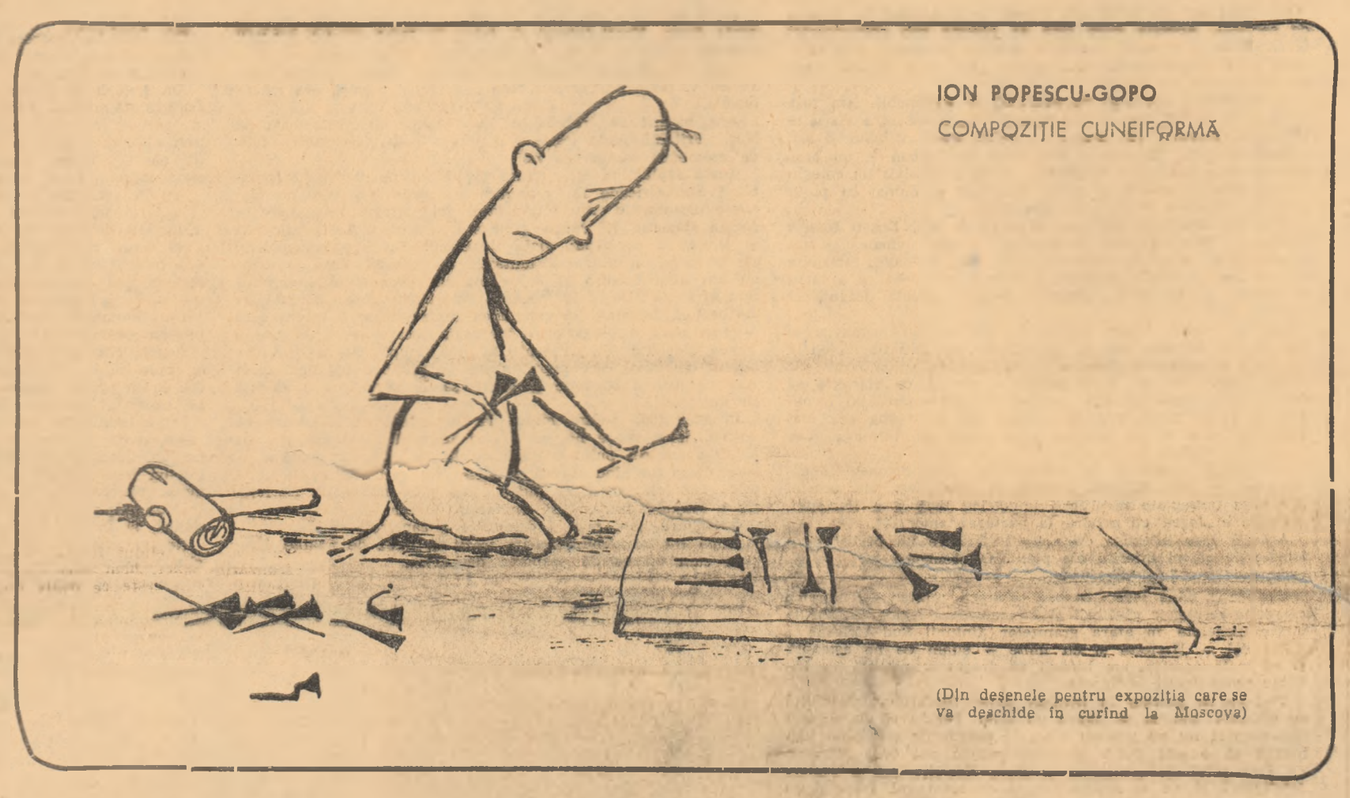

ION POPESCU-GOPO
COMPOZIȚIE CUNEIFORMĂ

(Din desenele pentru expoziția care se va deschide în curînd la Moscova)

Comentarii la o expoziție

E o pictoriță talentată. Mă bucură prezența tumultoasă a lui Șuteu Iulius care are o linie viguroasă, e stăpîn pe mișcare și compoziție și e plin de subtilitate... Îl văd premiat întîiul la sculptură cu lucrarea *Cîntăm bucuria vieții*. O compoziție bogată, foarte frumos închegată.

— E un vechi membru al cercului plastic al casei raionale de cultură „N. Bălcescu", unul dintre cei mai buni sculptori și graficieni amatori. Păcat că lucrarea lui nu a fost așezată mai bine în expoziție. Pare cam pusă la colț...

— Îți plac afișele? Mie mi se par cam prea încărcate lucrările de grafică...

— Îmi place mult *Atomul în slujba păcii* (mențiune) și afișul *Hamlet* ale lui Dan Ionescu, un grafician cu o concepție personală și originală. Afișul *Cartea pentru copii* (premiul II) semnat Alfred Zach mi se pare numai ilustrativ.

— Iată-ne și în sala mare a tablourilor mari. Lucrarea lui State Marin *În campania de toamnă* care are premiul I e într-adevăr și mare și frumoasă. Am remarcat-o încă de la fața orășenească.

— State e un băiat de talent și de mare viitor. Dacă acum la 17 ani e în stare să dea o asemenea interpretare, în cîțiva ani prin muncă și studiu serios va ajunge foarte departe.

— Nu înțeleg de ce portretul *Agronomului din Sărăreni* (Vlad Vlădescu, arhitect) atît de expresiv și valoros, atît de bine gîndit și compus, e umbrit într-un colț de expoziție. E o pînză de mare valoare... Îmi place și puternicul portret *Dansator amator* al muncitoarei Ana Constantin. Un premiu II *Fabrica din Fălticeni* de Moisi Gherasim. E un peisaj în care pictorul amator nu a reușit să extragă elementele dominante ale lucrării, compoziția fiind cam încărcată. O altă „temă" este electrificarea și agricultura, care e realizată cu mult stil și finețe. Stilul irizat de înaltă tensiune cumpănește frumos peisajul de dealuri cu lanuri pe fondul mov pastel al unui munte îndepărtat la scăpătatul zorilor (*Peisaj* de Vlad Vlădescu, arhitect).

— Ca și aici, unde pictorița înțelege și exprimă viguros munca de strîngere a recoltei. Lucrarea are un ritm pe verticală întrerupt de orizontale scurte. Culori frumoase, grup dinamic, perspectivă largă (*G.A.S. Blaj* — Ioana Marinescu, cooperatoare Sibiu).

— Tot sîntem la peisaj, ce zici de *Cheiul Dîmboviței* al lui Moneș Pătru?

— E unul dintre puținii pictori care reușesc să prindă orașul într-un singur ton de culoare. Albastrul lui violet e evocator și caracteristic. Notațiile suplimentare de puțin galben ruginiu și verde șters redau atmosfera de toamnă bucureșteană pe o valoare nouă în care e și poezie și legănare și duritate. E un autentic poem de toamnă distins cu premiul II.

— Dincoace peisaj industrial. *Cazangeria Uzinei Vulcan* mă ține pe loc și mă pune pe gînduri.

— E lucrarea lui Mihai Gheorghe, un tînăr de valoare, îndrăznet cu pensula și culoarea. E o sinteză de uzină. Surprinde munca uriașă a omului prin cîteva linii de culoare puternică. Are contrast și profunzime. Știe să și privească, să și interpreteze... I-am mai văzut de fapt în atelierul lui improvizat și alte lucrări pe care n-am înțeles de ce nu le-a expus. Poate că ar fi avut succes mai mult...

Ne oprim în fața a două inscripții: *Prima zi de școală* — Soare Georgeta și laterul *„Premiul II"*. O compoziție pe stări sufletești delicate reprezentînd împărțirea cărților de școală elevilor într-o clasă luminoasă.

— Există în expoziție și în multe lucrări un ton sufletesc și o nuanță de intimitate ceea ce e semnificativ și binevenit. Atît în *Marina* Genovevei Georgescu, unde albastrul adînc e completat ca imagine de verticala fină a unui catarg și a caselor înalte, cît și în lucrarea *Tinerii* a clujencei Eleonora Pop, care prezintă o scenă de stradă pe culori umbrite, constat că se ajunge la un rafinament de culoare conjugat liniilor de expresie: emoția pentru privitori e dublă. Îmi place acest gen.

— Aici e un portret pe o singură culoare cu două-trei tonuri de gri. E interesant, nu? (*Fată la pian* — Mihăescu Vintilă, elev din Caracal).

— Denotă și sensibilitate artistică și pricepere. Legănarea mîinii pe clape, prelungirea siluetei și atmosfera generală degajată de lucrare te pune în fața unui gînd și a unei chemări. Nu-i deloc urîtă această îmbinare de vis și realitate.

Reține ochii o pînză jucată vioi în culoare: *Creatorii de păpuși* ai Irinei Nițescu. Pictura lui M. Lăzărache, tehnician, surprinde nu numai privirea: are o notă personală și o interpretare a zvîrcolirii de culoare pornită de la dur și dusă pînă la rafinamentul cald al nuanței (*Natură statică, peisaj, flori*). O notație mai deosebită de culoare încearcă Dorina Nicolae, Ploiești (*Natură statică*) pe o linie plină de contur, în timp ce Ghiță Gh. tehnician, București, prin lucrarea *Pace* aduce o stilizare a elementului popular într-o viziune oarecum modernă, exprimată concret și cu valoare de simbol. Am reținut procedeul pictural original: pastel cu ceară. E o lucrare de frumoasă expresie.

— Păreri finale!? Ce zici de sculptură?

— E latura deficitară a mișcării plastice de amatori. Cu unele excepții ca basorelieful lui Șuteu, *Panoul decorativ* al lui Palffy Arpad și cele trei sculpturi mici în lemn, de vitrină. Ar fi timpul să se stimuleze mai mult această latură de expresie plastică, atît în capitală cît și în țară.

— Ți-au plăcut sculpturile mici în lemn ale lui George Mucibabici? Eu le găsesc excepționale!

— L-am cunoscut pe sculptor. Lucrează abia de un an. I-am văzut acasă cîteva portrete de mare sinteză, foarte expresive, lucrate cu nerv și pasiune și cu o mare înțelegere a mișcării și caracterului figurilor omenești. E un veritabil artist care merită întreaga noastră atenție. Premiul III acordat în această expoziție este un foarte bun îndemn pentru el!

— Ai văzut *Poveștile ilustrate?* (Vlad Frosina—Piatra Neamț). Au ceva din icoanele pe sticlă ale veacului trecut, cu deosebirea că sînt prea încărcate. Desenul ar trebui să fie mai simplu și mai stilizat, iar notația de culoare și intervenția staniolului să nu fie dominante. Ideea este interesantă și merită a fi reluată.

— E expusă și o lucrare mică în dimensiuni, care trece din basm în legendă și din legendă într-un simbol inactual. Subiectul folosit în această lucrare, călărețul cu suliță care omoară un pește dintr-un rîu, e o viziune pe care eu nu o accept.

— Succesul expoziției este însă faptul cel mai important. Îl socotesc drept una din marile realizări ale mișcării artistice de amatori...

— La care trebuie adăugat că vizitatorul nu trebuie să uite că o lucrare de artă expusă și apreciată public este și un omagiu adus celor care au depistat talentele, le-au îndrumat și le-au dat ceva din dragostea și chemarea lor spre artă. Succesul elevului este și succesul mesterului. Cu cît vom avea meșteri mai mulți și mai pricepuți printre amatori, cu atît și valoarea artistică a lucrărilor expuse va fi mai mare.

Barbu T. ARGHEZI

— Ce părere ți-a făcut, prietene, expoziția amatorilor deschisă la București?

— Îmi permit să am părerile oarecum împărțite, dacă nu pe genuri cel puțin pe lucrări... Expoziția cuprinde uleiuri, grafică și sculptură ca și cîteva lucrări mici în ceramică. E a treia bienală republicană de artă plastică. Sînt prezenți artiști amatori din toată țara cu lucrările selecționate din expozițiile regionale. Orașul București e prezent cu 63 de lucrări frumoase. Îmi pare rău că n-am găsit un catalog tipărit al expoziției necesar vizitatorilor ca și curiozităților de cronicar...

— În acuarelă nu găsesc un ton general superior, majoritatea lucrărilor expuse mergînd pe teme convenționale și pe un colorit clasic...

— Este o interpretare a genului într-un stil convențional de care pictorii amatori încă nu s-au depărtat. Dar sînt și excepții: tempera lui Ciobanu Gh., lăcătuș CFR, Buzău, intitulată *Natură statică* e frumoasă și emoționează...

— Bineînțeles că ai dreptate. Are premiul III... Și *Peisajul din Viena* al Vandei Mihuleac, *Iarna* lui Popescu Mircea (contabil, Brașov) ori *Peisaj industrial* al lui Gh. Cătană (inginer constructor, Baia Mare) sînt lucrări care se detașează prin culoare, compoziție, sensibilitate și interpretare personală a subiectului... Îmi plac și *Copacii* oarecum geometrici ai lui Csatai Emil. Csatai e din Lupeni. Lupenii au mai dat și pe Udrea cu un monotip *(Între colectiviști)* și pe Nicolae Piss tot cu un monotip interesant *(Tractoriștii)*. E semnificativă participarea celor trei mineri. S-ar zice că întunericul din fundul pămîntului îi împinge să înțeleagă mai bine formele și culoarea. Meritul e al lor, total.

— Dar din grafică, ce-ți place mai mult?

— Bag de seamă că s-au impus mult bucureștenii: Bronițchi Elena premiul I.

IULIUS ȘUTEU
„Cîntăm bucuria vieții"
(Premiul I. — Expoziția de artă plastică a artiștilor amatori — Faza republicană)

Un film de serie

„Dă-i înainte fără grijă" e unul dintre filmele care nu poate stimula decît considerații despre tipuri și procedee. Principala lui trăsătură individuală este că n-are individualitate. Situat la pragul de jos al producției de comedii, e totuși semnificativ, în măsura în care minimele ca și maximele, pot caracteriza situația unui gen într-o anumită cinematografie.

E un film făcut cu o teribilă sărăcie de mijloace — din resturi și surogate. Actorii, regia, decorurile și mai ales scenariul au calitatea mărfurilor soldate periodic de marile magazine. Respiră, mai ales, o lipsă de convingere. De aceea filmul acesta care pescuiește la întîmplare în recuzita citorva zeci de ani de comic cinematografic și acumulează un foarte mare număr de gaguri pe sută de metri de peliculă, dă impresia de oboseală, de efect greoi pe care ți-o lasă un număr acrobatic de mîna a treia.

Mai supărătoare e degradarea unor bune momente din vechea cinematografie. Punctul de pornire e promițător. O întreprindere, „The helping hand" — în traducere aproximativă „o mînă de ajutor" — procură salariați gata să facă față la orice situații. Cu o lipsă de inventivitate într-adevăr remarcabilă, scenariul oferă unei regii și unor actori pe măsură numai situații dinainte folosite. Sînt străvechi quiproquo-uri ale vodevilului, echivocuri verbale — o scenă întreagă e construită pe omonimia dintre „bridge" (pod) și jocul de cărți cu același nume. Pantalonii unui boxer cad în timpul meciului, De cîte ori au căzut, de cînd Chaplin a folosit efectul acesta într-unul din filmele sale mai slabe de început „Domnișoara Charlot"?

Antologia degradată trimite gîndul la alte momente faimoase din vechile comedii. Meciul de box dintre un omuleț agil și o namilă atletică a fost folosit de mai multe ori de Chaplin, apoi de Pat și Patachon. În actualul film al lui Rogers, comicul se gnemiază pentru că actorul, amuzant ca aparițiie, e departe de agilitatea lui Charlot. Scena cu „patul secolului" (unul dintre funcționarii „Minei de ajutor" e pus să facă demonstrație de reclamă cu un pat cu mecanisme menite să asigure confortul dar care se dereglează) e un duplicat sărac cu duhul al unui episod de geniu: mașina de mîncat din „Timpuri noi" cărela muncitorul Charlot îi servea drept cobai îngrozit.

Un film de acest tip merită să fie luat în discuție doar întrucît oboseala pe care o denotă — chiar în raport cu cerințele „seriei B" a fabricatelor de mîntuială — e simptomatică.

Există o criză a comediei în producția occidentală de filme și revistele de specialitate o evocă adesea.

Ca factură, „Dă-i înainte fără grijă" n-are nimic comun cu tradițiile mai sobre ale comediei engleze. Ca și filmele făcute în cinstea cîte unui cîntăreț de rock sau de twist, imită deschis comedia de duzină americană și nu se ferește nici de trivialitate. Dacă am compara această peliculă — firește nu cu un Chaplin, Keaton, Lloyd sau Frații Marx, ar fi nepotrivit și nedrept — ci cu nenumăratele filme turnate de vreuna dintre aparițiile efemere, de Snul Pollard, sau Larry Lemon — deosebirile desemnează o curbă coborîtoare. Comediourele acelea semănau și ele destul de tare una cu alta. N-aveau nici mari semnificații satirice, erau făcute să amuze, să declanșeze rîsul. Erau asemănătoare în cadrul unui tip, nu se fereau de repetiții, făceau risipă de torte, de frișcă și de picioare în spate, desfășurau totuși în găsirea „gagului" o inventivitate certă și aveau o vitalitate cuceritoare. Actorii cu înfățișarea stilizată caricatural — o gălărie tare, o mustață pleoștită — se plimbau prin regiunile comicului cu ușurință, cu viteza și ingeniozitatea cu care Snul Bollard circula în minusculul său automobil magnetic.

Excepțiile există desigur și e vorba de un fenomen de ansamblu. Dar el se poate constata în forme și la niveluri diverse: dispariția marilor actori comici, a tipurilor marcate și populare; degradarea echipelor sau cuplurilor contrastante. Încă de la sfîrșitul ultimului război, locul Fraților Marx sau al lui Stan și Bran a fost luat de doi măscărici, Abbott și Costello. Altă latură e și transformarea în convenționale comedii bulevardiere a comediei de salon care prin jurul lui 1935 dăduse autentice capodopere, în stare să comunice cu grație dansantă observații satirice, ca filmele lui Gregory La Cava: „Valetul domnișoarei", „Adevărul îndrăcit" etc.

Cu respirația lui scurtă, cu acumularea lui nediscriminată și neritmată de gaguri reluate, „Dă-i înainte fără grijă" ilustrează fenomenul de decădere la nivelul lui cel mai de jos.

Altă observație se poate face cu privire la oportunitatea filmului la noi. Publicul de toate vîrstele, tineretul mai ales, caută comediile și actuala peliculă engleză nu e mai dăunătoare ca fabulațiile pseudo-istorice de felul „Miracolului lupilor". Prin acumulare însă astfel de filme au un efect trivializant, antieducativ. E o problemă de proporții. Au rulat la noi în ultimii ani cîteva bune comedii occidentale — „Apartamentul", ori în ciuda lungimilor „Frumoasa americancă". Cu puțin efort, proporția se poate schimba. Comediile lui Jacques Tati nu sînt cunoscute de spectatorii noștri.

Silvian IOSIFESCU

Omul de lîngă tine

Fabula filmului conține premize interesante, iar invitația la grijă față de omul care ți-e apropiat — înclusă abil în țesătura acțiunii — corespunde unor imperative etice actuale. În fond, prezența — pe ecran — a soției „neglijate" devine mobilul unei polemici împotriva egocentrismului și a viziunii înguste asupra vieții de familie. Dragostea tumultoasă dintre inginerul Ticu și Corina nu-și va păstra permanent prospețimea și tărăboica, dacă între cei doi tineri — deveniți soți — nu se va stabili și comuniunea intelectuală cuvenită. Refuzul inginerului de a accepta realizarea profesională a soției, dorința oarbă și blamabilă de a o izola în universul mărginit al gospodăriei personale declanșează conflictul. Așa cum spuneam, punctul de plecare se dovedește ingenios. Preum se știe, Raul Everac a mai utilizat în lucrările sale drept cadru al acțiunii, șantierul hidrocentralei de la Bicaz. Nici în prisința aceasta nu se află în fața unei zone încă neexplorate de el. Amintesc astfel de amănunte, pentru a-mi legitima speranțele firești pe care le aveam înainte de a viziona filmul. Însă din nefericire — „Omul de lîngă tine" (realizat de regizorul Horea Popescu) nu izbutește să răspundă — decît în mică măsură — așteptărilor mele. Ca și în alte cazuri similare, deficiențele scenariului influențează negativ această compoziție cinematografică. Paul Everac se lasă ademenit de formule stereotipe și rezolvări convenționale, neglijînd să întreprindă investigații psihologice mai îndrăznețe. Se observă — e adevărat — intenția autorilor (scenarist, regizor) de a sugera prin anumite detalii desfășurarea unor furtuni sufletești (spre exemplu, în scenele care urmăresc să înfățișeze solitudinea deprimantă a Corinei). Nu asistăm însă la confruntarea vibrantă între factorul nou — evident la fiecare dintre cei doi protagoniști — și rămășițele unei mentalități retrograde. Corina are de învins repulsia condamnabilă față de condițiile mai dificile ale vieții pe șantier. Ticu este — așa cum menționam — dominat de porniri egoiste. Evoluția unor oameni angrenați într-o pasionantă dispută etică trebuie să marcheze accentele ei grave și semnificative. În film însă, nu se produce gradația dorită, ci gama amplă de stări sufletești este parcursă rapid și neconvingător. Complicațiile care intervin — proiectul conceput de Ticu este respins de conducere temporar, inginerul nu mai lucrează în sectorul lui, soția intră temporar în producție, generozitatea prietenului care aplică tacit calculele efectuate de inovatorul neînțeles, începutul unei idile între Corina și un inginer prieten — nu pot susține eșafodajul scenariului. Everac — și implicit regizorul — introduc în cursul filmului o serie de personaje episodice a căror fișă caracterologică rămîne mult prea sumară, inexpresivă. Finalul filmului mi se pare cu totul ilogic. Întrecerea între automobilul lui Ticu și motocicleta tînărului său prieten se soldează cu accidentarea inginerului. Oare trebuia să fie introdusă și această întîmplare pentru ca dramatismul filmului să fie mai intens? Cred că în ansamblu — scenariul lui Paul Everac este artificios, confecționat, nu transmite autenticitatea și tensiunea vieții. Nu odată platitudinea copleșește dialogurile, răpindu-le fluența și firescul. Regia filmului nu a dispus de un material literar bogat și ca atare nici inventivitatea regizorală nu s-a putut manifesta din plin. O echipă de buni interpreți (Silvia Popovici, Ilarion Ciobanu G. Calboreanu, Marcel Angelescu, Grațiela Albini și alții) au susținut cu corectitudine partea actoricească a filmului, rămînînd însă bineînțeles și ei handicapați de carențele scenariului. Mi s-au părut reușite cîteva cadre înfățișînd natura montană și freamătul șlocotitor al șantierului.

Mihai BOTEZ